

<i>Համարը N 1476-Ն</i>	<i>Տեսակը Հիմնական</i>
<i>Տիպը Որոշում</i>	<i>Կարգավիճակը Գործում է</i>
<i>Սկզբնաղբյուրը ՀՀՊՏ 2010.12.01/60(794) Հոդ.1372</i>	<i>Ընդունման վայրը Երևան</i>
<i>Ընդունող մարմինը ՀՀ կառավարություն</i>	<i>Ընդունման ամսաթիվը 04.11.2010</i>
<i>Ստորագրող մարմինը ՀՀ վարչապետ</i>	<i>Ստորագրման ամսաթիվը 19.11.2010</i>
<i>Վավերացնող մարմինը</i>	<i>Վավերացման ամսաթիվը</i>
<i>Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը 11.12.2010</i>	<i>Ուժը կորցնելու ամսաթիվը</i>

Գաղեր այլ փաստաթղթերի հետ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՀՀ ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ 2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՀ ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ 2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԱՊԱՀՈՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

4 նոյեմբերի 2010 թվականի N 1476-Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ 2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ 2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԱՊԱՀՈՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

- Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը *որոշում է*.
- Հաստատել՝
 - Հայաստանի Հանրապետության գյուղի և գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարական հավելվածի.
 - Հայաստանի Հանրապետության գյուղի և գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարական հավելվածի միջոցառումների ցանկը՝ համաձայն N 2 հավելվածի:

**Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ**

2010 թ. նոյեմբերի 19
Երևան

ՀՀ կառավարության
նախագահ

**ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ
ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

Բովանդակություն

Ներածություն

I. Գյուղատնտեսության ներկա վիճակի համառոտ բնութագիրը

1. Դրական տեղաշարժերը

2. Ոլորտի զարգացման խոչընդոտները և հիմնախնդիրները

II. Գյուղատնտեսության զարգացման տեսլականը

III. Ռազմավարության նպատակը

IV. Ռազմավարության հիմնական խնդիրները

V. Ռազմավարության հիմնական ուղղությունները

1) Ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքների հաղթահարում և հակաճգնաժամային մեխանիզմների ներդրում

2) Ագրարային բարեփոխումների խորացում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվների զարգացում

3) Պարենային ապահովության մակարդակի բարձրացում, սննդամթերքի անվտանգության և հիմնական պարենային մթնոլորտի մակարդակի ապահովում

4) Տեղական արտադրության գյուղատնտեսական արտադրանքների մրցունակության բարձրացում, ըստ նպատակահար պարենամթերքների փոխարինում և արտահանման ուղղվածություն ունեցող գյուղատնտեսության զարգացում

5) Գոտիական մասնագիտացում և արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում

6) Մսնդամթերքի անվտանգության ապահովում

7) Հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացում

8) Օրգանական գյուղատնտեսության զարգացում

9) Բուսաբուծության զարգացում

10) Անասնաբուծության զարգացում

11) Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակում

12) Գյուղատնտեսության արտադրատեխնիկական սպասարկումների զարգացում և արտադրության տեխնիկական հագեցվածություն

13) Գյուղական համայնքներում ենթակառուցվածքների զարգացում

14) Գյուղատնտեսական ռիսկերի մեղմացում

15) Ագրարային ոլորտի վարկավորման բարելավում

16) Ագրարային ոլորտի գիտակրթական, խորհրդատվական համակարգի բարելավում

17) Գյուղատնտեսության հաշվառման համակարգի բարելավում

VI. Գյուղատնտեսության պետական կարգավորում

VII. Ռազմավարության իրականացումից ակնկալվող արդյունքները

VIII. Ռազմավարության իրականացման կառավարումը և մոնիթորինգը

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Սույն ռազմավարությունը ամրագրում է գյուղատնտեսության և գյուղի զարգացմանն ուղղված պետական քաղաքական ուղղությունները 2010-2020 թվականներին:

2. Հանրապետության տնտեսության ազատականացումը, հողի և գյուղատնտեսական արտադրության մյուս միջոցների, ենթակառուցվածքների, գյուղմթերքների իրացնող և վերամշակող կազմակերպությունների մասնավորեցումը հուսալի նախադաշտ է ստեղծում արդյունավետ օգտագործման համար: Այդուհանդերձ, հաշվի առնելով ագրարային ոլորտի առանձնահատկությունները, հատկապես ստեղծված իրավիճակը, ծառացած խնդիրների մասշտաբներն ու հրատապությունը, երկրի պարենային անվտանգության զարգացման առաջնահերթությունը, կարևորվում է գյուղատնտեսության և գյուղի պետական ակտիվ աջակցությունը: Ենթադրվում է, որ ագրարային ոլորտում իրավական հիմքի ձևավորմանը, գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների համար գործառնական պայմանների ապահովմանը, գյուղատնտեսության և գյուղի ենթակառուցվածքների զարգացմանը, արտահանման արտադրության խթանմանը, գիտական նվաճումների և նոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը, սննդամթերքի անվտանգության և խորհրդատվության համակարգերի զարգացմանը:

3. Փաստաթղթում նախանշվում է ագրարային քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և դրանց իրականացումը միջոցառումները: Միաժամանակ ռազմավարությամբ սահմանվում են գյուղատնտեսության ոլորտի զերակայությունները և չպայմանավորված նախընտրելի մասնագիտացումն ու ռացիոնալ տեղաբաշխումը, որոնք պետական կառավարման և տեղալիքների, դոնոր համայնքի, ներդրողների և տնտեսավարող սուբյեկտների համար կարող են լինել առավել նպատակահարմար:

4. Սույն ռազմավարությունը թողնակցվում է ՀՀ կառավարության **Կայուն զարգացման ծրագրին** և ապահովում է հանրապետության բարեփոխումների խորացման քաղաքականության շարունակականությունը, միտված է գյուղական աղքատության

գյուղական աշխատունակ բնակչության միգրացիայի նվազեցմանը:

I. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱ ՎԻՃԱԿԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

1. ԴՐԱԿԱՆ ՏԵՂԱՇԱՐԺԵՐԸ

5. Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության կարևորագույն ոլորտներից մեկը՝ ագրոպարենային համակարգը, 2004-համախառն ներքին արդյունքի 25.3, այդ թվում գյուղատնտեսությունը՝ 18.8 տոկոսը:

6. Հաշվի առնելով երկրի կենսագործունեության և տնտեսության կայունացման գործում գյուղատնտեսության կարևորույթը հոչակումից անմիջապես հետո, ընտրվեց հողի և գյուղատնտեսական արտադրության մյուս միջոցների, սպասարկող ենթակառուցվածքների իրացնող ու վերամշակող կազմակերպությունների մասնավորեցման քաղաքականություն: Արդյունքում, ներկա ոլորտում ձևավորվել է շուկայական հարաբերություններով կարգավորվող ազատ տնտեսական համակարգ, որը ներառում է գյուղացիական տնտեսություն, գյուղատնտեսությամբ զբաղվող առևտրային կազմակերպություններ, գյուղատնտեսության և իրացման ու վերամշակման բազմաթիվ մասնավոր ընկերություններ:

7. Հանրապետության գյուղատնտեսական արտադրությունում հիմնական հողօգտագործողները գյուղացիական տնտեսություններն են վարելահողերի ավելի քան 82.0, բազմամյա տնկարկների՝ 75.0, խոտհարքերի՝ 50.0 տոկոսը:

8. Ներկայումս գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի բացարձակ գերակշռող մասը (ավելի քան 98 տոկոսը) ա հատվածի կողմից:

9. Տնտեսավարման նոր պայմաններում, երբ արմատապես փոխվել է հողօգտագործման համակարգը, և մշակովի հողատնտեսությունը են ավելի քան 1.2 մլն հեկտարների, առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում գյուղատնտեսության արտադրության կառուցվածքների արդիականացումը գյուղատնտեսական կոոպերացիայի զարգացումը:

10. Միջազգային փորձը վկայում է, որ տնտեսության մյուս ճյուղերի զարգացումը և գյուղատնտեսության ոլորտում ինտեկտիվացումը որպես կանոն հանգեցնում են տնտեսավարող սուբյեկտների թվաքանակի կրճատման, մեկ տնտեսության հաշվով մեծացման և ի հաշիվ աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման՝ զբաղվածների թվի նվազեցման: Հանրապետությունում այս օրինաչափությունները դեռևս ցայտուն դրսևորումներ չունեն: Ուստի ագրարային ոլորտում կարևորվում է տնտեսավարության սկզբունքով կոոպերացիայի զարգացման անհրաժեշտությունը: Ներկա էտապում փոքր հողակտորների վրա տնտեսավարմանը պետք է նպաստեն ճյուղի սպասարկող ծառայությունների և շուկայական ենթակառուցվածքների ընդլայն բարձրացումը: Դա, կոոպերացիայի զարգացման հետ միասին, առկա դժվարությունների հաղթահարման ամենաարդյունավետ Հանրապետության կառավարությունը հետևողականորեն իրականացնելու է գյուղական ենթակառուցվածքների զարգացման, կատարելագործման, հողերի մեկտրատիվ վիճակի բարելավման, արտադրարկների ջրարբիացման, գյուղատնտեսական մշակույթի կենտրոնացված պայքարի, և այլ կարևոր ծրագրեր: Դրանց արդյունքում դրական միտումներ կան՝ հացահատիկի, կարտոֆիլի արտադրության, ինչպես նաև այգեգործության բնագավառում:

11. Գյուղատնտեսական հումք արտադրող և վերամշակող ընկերությունների և փոքր ու միջին ձեռնարկատիրության սուբստիճանաբար ձևավորվում են պայմանագրային հարաբերություններ, որոնք հուսալի նախապայմաններ են ստեղծում լուրջ արտադրության ավելացման համար:

12. Կարևորագույն ձեռքբերում է տնտեսավարող սուբյեկտների գործելաձևի և մտածողության փոփոխությունը: Ի տարբերակ բարեփոխումների առաջին տարիների, ներկայումս արտադրողներն այլևս իրենց արտադրական խնդիրների լուծումն ամբողջությամբ պետական հովանավորչության հետ և ագրարային ոլորտի տարբեր գործառնությունները սուբյեկտների հետ ձևավորվում է գոհարաբերություններ: Այսպիսի գործելաձևի և մտածողության հետագա զարգացումը որպես մարդկային գործոնի դրսևորում՝ խորացման հիմնական նախադրյալ է հատկապես կոոպերացիայի զարգացման ուղղությամբ:

13. Հայաստանի գյուղատնտեսության կարևոր ձեռքբերումներից մեկը միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցության համաշխարհային կազմակերպությանը (ԱՀԿ), ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպությանը (ՊԳԿ) զարգացման միջազգային հիմնադրամին (ԳՀՄՀ) և այլ միջազգային կազմակերպություններին անդամակցությունը կարևոր և զարգացումների տիրույթում գտնվելու, ինչպես նաև համընդհանուր պահանջներին համահունչ ոլորտի իրավական ու տեխնոլոգիական համար, որը արտաքին ներդրումների ներգրավման և արտաքին առևտրի զարգացման կարևոր նախադրյալ է:

14. 2000թ. համեմատությամբ 2004-2008թթ. պարենային ապրանքների արտահանումն ավելացել է 4.7 անգամ, իսկ ընդհանուր կառուցվածքում 10.0 տոկոսից հասել է 14.4 տոկոսի: Միջազգային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը բացասական ազդեցություն է ունեցել վրա, մասնավորապես 2009 թվականին 2008-ի նկատմամբ (հունվար-սեպտեմբերի տվյալներով) 35.4 տոկոսով կրճատվել արտադրանքների արտահանման ծավալները, որի հետևանքով 2009 թվականի հունվար-նոյեմբերի տվյալներով գյուղատնտեսության արդյունաբերության համախառն արտադրանքը 7.8 տոկոսով պակասեց նախորդ տարվա համեմատությամբ:

15. ՀՀ կառավարության 2006թ. նոյեմբերի 30-ի N 1826-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ գյուղատնտեսության կայուն զարգացման (վերանայված տարբերակով) նախատեսված 51 միջոցառումների 90.2 տոկոսը կատարվել է կամ կատարման ընթացքում է: Ընդհանուր առմամբ միջոցառումների չկատարման հիմնական պատճառը համապատասխան ֆինանսական միջոցների վերաբերում է ցանկի 2-րդ, 3-րդ, 27-րդ, 41-րդ միջոցառումներին): 2006-2008 թվականներին գյուղատնտեսությունում ապահովման մասնավորապես՝ 2006 թվականին 0.4%, 2007 թվականին՝ 9.6 %, 2008 թվականին՝ 1.3 %: Կապված ֆինանսատնտեսական թվականին Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության ճյուղում գրանցվել է անկում 0.1 %-ով, դրա հետ միաժամանակ հարաբերական կայունություն տնտեսության մյուս ճյուղերի նկատմամբ: 2009 թվականին հանրապետությունում ընդհանուր 14.4 %:

16. Գյուղատնտեսության ոլորտի կայուն զարգացմանը նպաստել է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեից իրականացման պետական աջակցությունը (աղյուսակ 1):

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻՑ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ

Հ/հ	Միջոցառման անվանումը	Տարիները		
		2008թ.	2009թ.	2010թ.
1	2	3	4	5
1	Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ	300,0	300,0	
2	Գյուղատնտեսական կենդանիների պատվաստում	1353,8	1531,4	1602,4
3	Գյուղական խորհրդատվական ծառայությունների իրականացման նպատակով ԳԱՄԿ-ների և ԳԱՀԿ-ների ֆինանսավորում	141,5	183,1	
4	Գյուղատնտեսության կենդանիների հիվանդությունների լաբորատոր ախտորոշման և կենդանական ծագում ունեցող հումքի և նյութի փորձաքննության միջոցառումների իրականացում	184,3	217,4	
5	Գյուղատնտեսական հողատեսքերի պահպանում, բարելավում և ինժեներական կառուցվածքների վերականգնում	369,1	844,7	
6	Պետական աջակցություն գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին	1645,0	1602,4	
7	Հայաստանի Հանրապետության տավարաբուծության զարգացման ծրագիր	500,0	500,0	
8	Տավարաբուծության զարգացման ծրագիր (Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Դրամաշնորհային աջակցություն սակավ ապահով ֆերմերներին» ծրագրի շրջանակներում)	0,0	0,0	
9	Հայաստանի Հանրապետությունում ցորենի և գարու սերմնաբուծության զարգացման ծրագիր	105,1	188,2	
10	Անտառպահպանական, անտառպաշտպանական, անտառվերականգնման աշխատանքների իրականացում	1465,5	1465,5	
11	Ճապոնիայի կառավարության «Պարենային արտադրության աճ» ծրագրի շրջանակներում ձևավորված գործընկերային ֆոնդի հաշվին իրականացվող անտառվերականգնման միջոցառումներ	400,0	300,0	

ԸՆԴԱՄԵՆԸ	6464,3	7132,7	3
Այլ ծրագրեր	2275,6	1925,6	1
Վարկային միջոցներ	589,5	4408,4	3
ԱՄԲՈՂՋԸ	9329,4	13466,7	9

17. Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ բավականին բարձր է բույսերի պաշտպանության կանխարգելիչ միջոց գյուղատնտեսական կենդանիների հակահամաճարակային միջոցառումների վրա կատարված ծախսերի փոխհատուցումը: Ա տարածքի վրա բույսերի պաշտպանության միջոցառումների արդյունքում ըստ գնահատման կանխվել է շուրջ 11 մլրդ դրամ հակահամաճարակային պատվաստումների արդյունքում անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալի կորուստի է 60-65 մլրդ դրամ: Այսպիսով, միայն այս երկու միջոցառումների մասով կատարված ծախսերը փոխհատուցվում է բազմակի

18. Պետական աջակցություն գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին ծրագրի իրականացումից արդյունքները հետևյալ

1) ըստ կատարված ուսումնասիրությունների 2007 թվականին աջակցության ծրագրից օգտված համայնքներում հիմնական մշակության տարածքները 2006 թվականին կազմել են 1238.0 հա աշնանացան ցորեն և 4012.0 հա զարնանացան գարի, իսկ աշնանացան ցորեն և 4749.0 հա զարնանացան գարի: 2007 թվականին 2006 թվականի նկատմամբ ցանքատարածությունները ցորենի 36.9 % և զարնանացան գարու՝ 18.4 %: 457 հա-ի վրա կատարվել է աշնանացան ցորենի ավելի ցանք, քան 2006 թվա կազմում է 1165.4 տոննա, արժեքը՝ 139.8 մլն դրամ: 737 հա-ի վրա կատարվել է զարնանացան գարու ավելի ցանք, քան 2006 թվաքը կազմում է 1842.5 տոննա, արժեքը՝ 202.7 մլն դրամ: Այսպիսով աշնանացան ցորենի և զարնանացան գարու համախա հավելվածը կազմում է 342.5 մլն դրամ, որը կրկնակի անգամ գերազանցում է 2007 թվականի պետական աջակցության գումար

2) գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին պետական աջակցության ծրագրի 2008 թվականի արդյունքները հետևյալն օժանդակություն ստացած մարզերի տարածաշրջաններում մշակաբույսերի տարածքները 2008 թվականին գերազանցել են ն 8.5 %-ով՝ ցանքատարածությունների հավելվածը կազմել է 5909.7 հա, այն դեպքում, երբ հանրապետության առումով գյուղատ ցանքատարածությունները չեն ավելացել: Համախառն արտադրանքի հավելվածը գնահատվում է 2450.4 մլն դրամ, որը գերազ աջակցության գումարը 56.6 %-ով:

3) 2008-2009 թվականներին պետական աջակցություն ստացած նախկին տարածաշրջաններում (Արագած, Մարտունի, Շ գրեթե բոլոր համայնքները պետական աջակցության ծրագրում ընդգրկված են եղել, ինչպես 2008 թվականին, այնպես էլ 2009 զարնանացան գարու ու ցորենի ցանքատարածությունները 2009թ. գերազանցել են 2008թ. մակարդակը 78.3 %-ով և կազմել է (ցանքատարածությունների աճը՝ 6611 հա): Միայն տվյալ տարածաշրջաններում բերքի հավելումը գնահատվում է 15.9 հազ. արտահայտությամբ՝ 1.8 մլրդ դրամ (գերազանցում է պետական աջակցության գումարը չհաշված սուբսիդավորում ստացա

4) նշված և այլ ծրագրերի գնահատումը վկայում է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեից գյուղատնտեսուր արդյունավետության մասին:

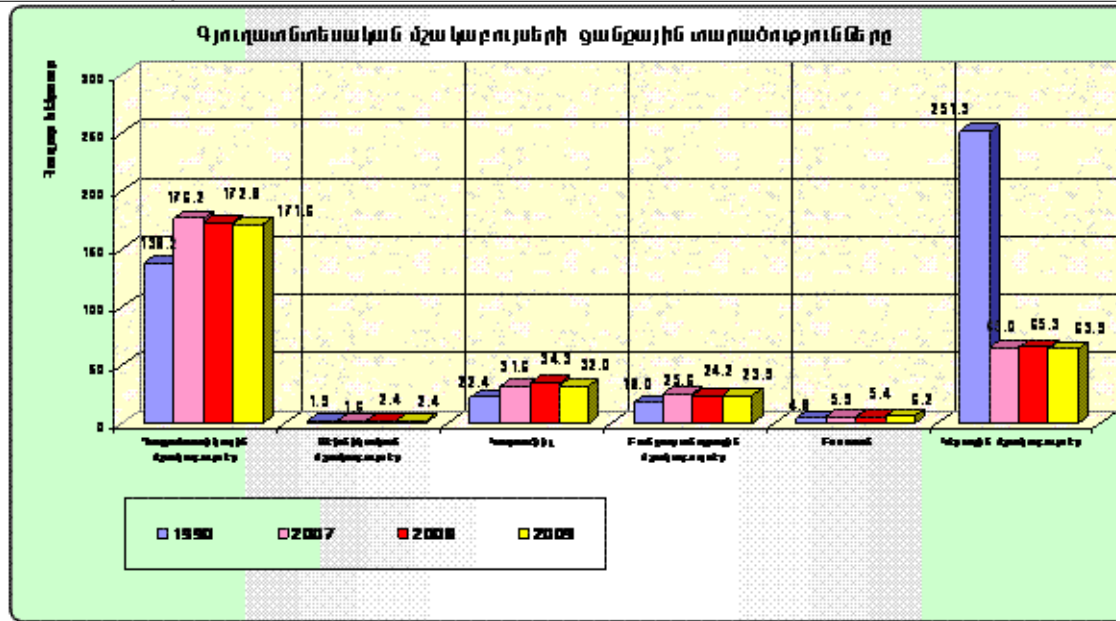
19. Ագրարային բարեփոխումների առաջին տարիներին տարբեր գործոնների հետևանքով մեծ կորուստների ենթարկվեցի՝ զարգացումը պայմանավորող՝ ագրոսպասարկման, ագրոբերրիության և ագրովերամշակման ենթակառուցվածքները: Վերջի ագրովերամշակման համակարգում նկատելիորեն ավելացել են հզորությունների օգտագործումը, որի արդյունքում մեղմացել մթերումների հիմնախնդիրը:

20. Միանշանակ է, որ հանրապետության գյուղատնտեսության զարգացման գլխավոր ազդակը ագրոպարի արդյունաբերության զարգացումն է, որին պետք է նպատակառոդղել ագրարային ոլորտի ներդրումային քաղա

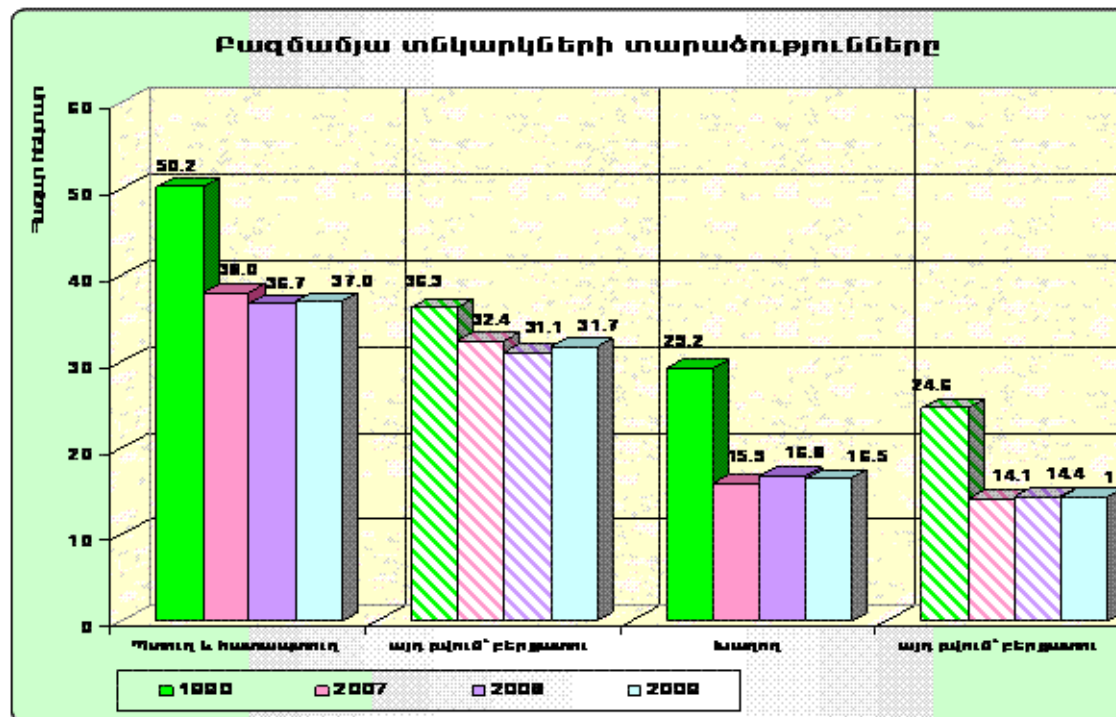
2. ՈԼՈՐՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

21. Գյուղատնտեսական արտադրության արդյունավետ զարգացմանը դեռևս լրջորեն խոչընդոտում է գյուղացիական տն և գյուղատնտեսության և գյուղի սպասարկող ենթակառուցվածքների դանդաղ ձևավորումը: Ներկայումս մեկ գյուղացիական բաժին է ընկնում 1.4 հա գյուղատնտեսական հողատեսքեր, այդ թվում 1.1 հա վարելահող, որը հնարավորություն չի ընձեռու տեխնոլոգիաների կիրառում և արդյունավետ տնտեսավարում:

22. Հայաստանի Հանրապետության նման սակավահող երկրում, որտեղ բնակչության մեկ շնչի հաշվով գյուղատնտեսակ հա, իսկ վարելահողերը՝ ընդամենը 0.14 հա, գերակա խնդիր է հողային ռեսուրսների լիարժեք և արդյունավետ օգտագործում գործոնների հետևանքով ներկայումս վարելահողերի շուրջ 33.0 տոկոսը կամ 150.0 հազ. հեկտարը տարբեր պատճառներով ն չի օգտագործվում, ուստի ռազմավարական կարևորագույն խնդիր է հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման և իրականացումը: Հողօգտագործման հիմնախնդիրների մասին են վկայում գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքատարած տնկարկների տարածքները 1990 թվականի համեմատությամբ 2009 թվականի համապատասխանաբար 31.3 և 32.6 տոկոսով

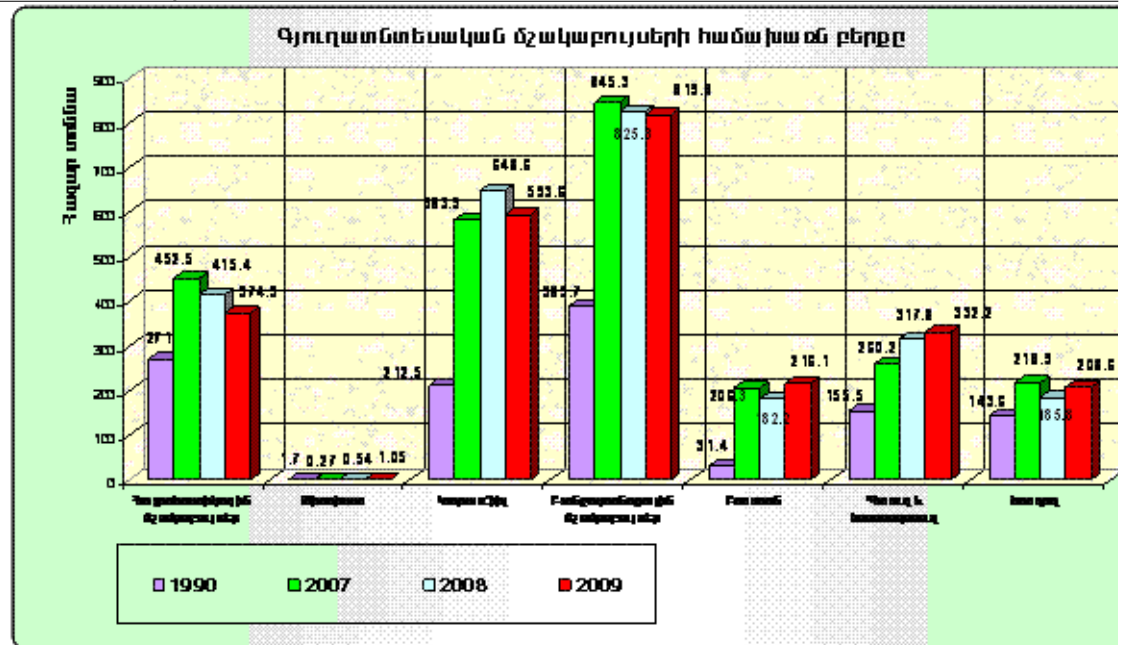
Գծապատկեր 1

Գծապատկեր 2

23. Ժամանակակից գյուղատնտեսության զարգացման մայրուղին արդյունաբերականացումն է, այսինքն՝ ինտենսիվացման բարձրացումը, արդիական տեխնոլոգիաների և կառավարման համակարգերի կիրառումը: Այն հանգամանքը, որ դեռևս ցածր մշակաբույսերի բերքատվությունը և կենդանիների մթերատվությունը, արդեն իսկ խոսում է ինտենսիվացման ցածր մակարդակի գյուղատնտեսության մասին:

24. Մերմասերության համակարգի անկատարության, պարարտանյութերի ու թունաքիմիկատների անբավարար և ոչ ճշգրիտ մշակության ագրոտեխնիկական կանոնների խախտման հետևանքով դեռևս ցածր է գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվությունների ավելացման և որոշ չափով ինտենսիվացման մակարդակի բարձրացման հաշվին մեծացել է հացկարտոֆիլի համախառն բերքը: Ինտենսիվացման առումով որոշակի դրական տեղաշարժեր կան այգեգործությունում (գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 3

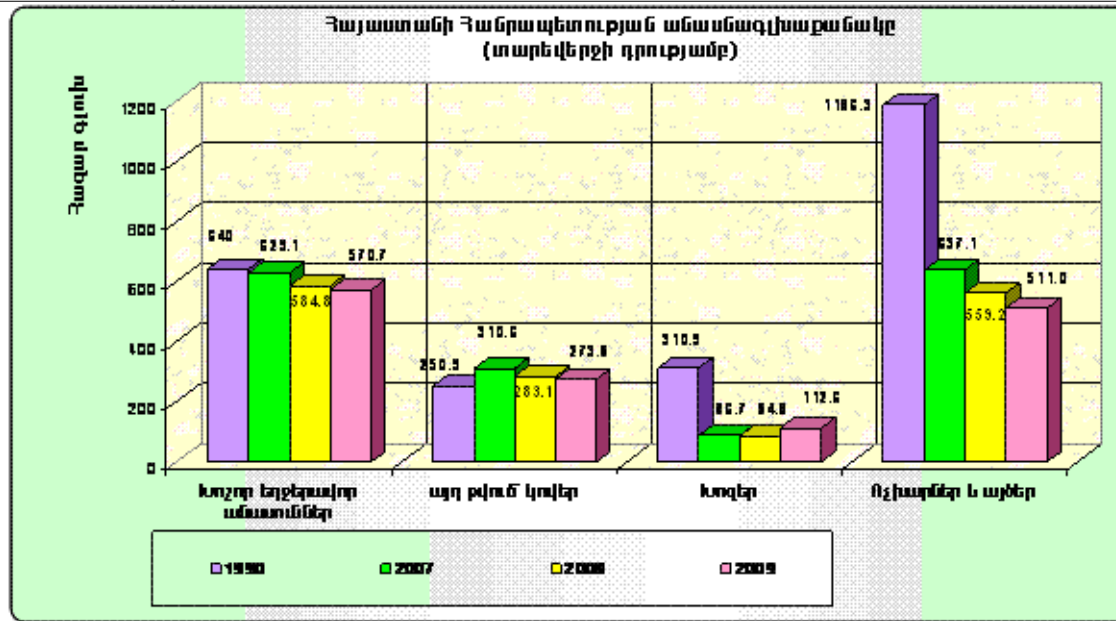
25. Սակայն խաղողագործության ճյուղի զարգացմանը դեռևս խոչընդոտում են խաղողի ներկայիս սորտային կազմի ոչ համապատասխանությունը վերամշակող արդյունաբերության և շուկայի պահանջներին, մշակության ագրոտեխնիկայի ոչ լի ալգինների բարձր նոսրությունը:

26. Վերջին տասնամյակում ավելի քան 10 անգամ կրճատվել է հանքային, գրեթե 18 անգամ՝ օրգանական պարարտանյութների պաշտպանության միջոցների օգտագործումը:

27. Լուրջ խնդիրներ են ծառացել գյուղատնտեսության տեխնիկական ապահովման և սպասարկման ծառայությունների և գյուղատնտեսական տեխնիկայի և սարքավորումների ավելի քան 95 տոկոսի շահագործման ժամկետը լրացել է, որի պատճառով ավարդակալ և արտադրողականությունը, հետևաբար՝ բարձր են շահագործման ծախսերը և ծառայությունների սակագները:

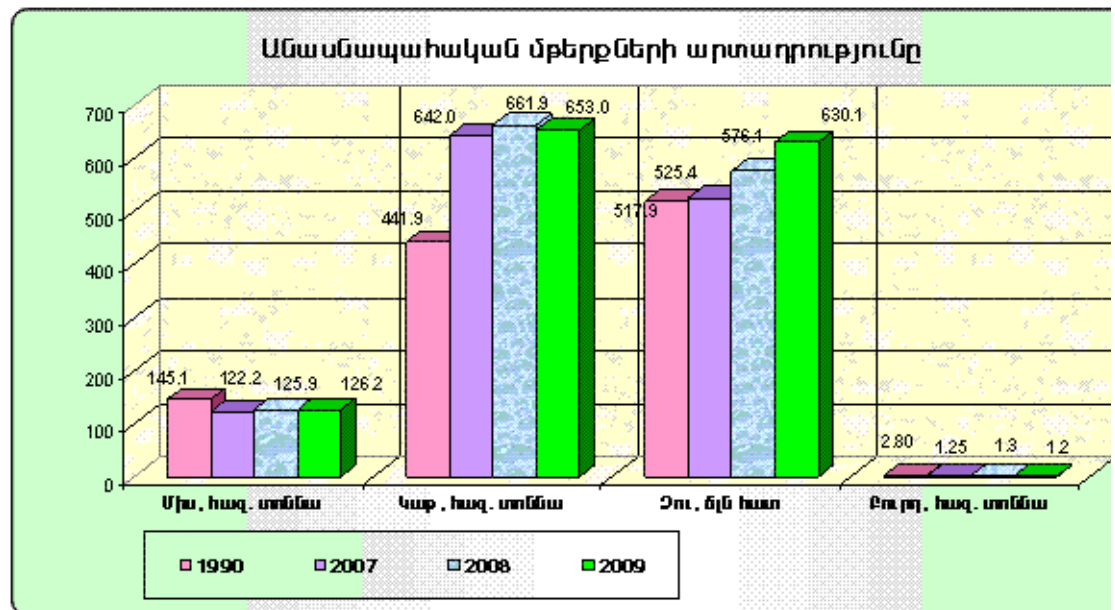
28. Թեև պետական աջակցությամբ զգալի աշխատանքներ են կատարվել ոռոգման համակարգերի վերականգնման և զառակային դեռևս այս բնագավառում առկա են բազում հիմնախնդիրներ: Հանրապետության 232.9 հազ. հա ոռոգելի հողատարածք է շուրջ 156 հազ. հա:

29. Անցումային շրջանում լրջորեն տուժեց նաև անասնապահությունը: Բացի բնակչության վճարունակ պահանջարկի և կերարտադրության կրճատման և ներկրվող կերերի ծավալների կտրուկ սահմանափակման հետևանքով զգալիորեն կրճատվեց անասնապահական մթերքների արտադրությունը (գծապատկերներ 4 և 5): 1990թ. համեմատությամբ ավելի քան 4 անգամ կլվալակարության տարածությունը, անբավարար է օգտագործվում բնական կերահանդակները: Մասնավորապես խիստ նկատելաարտավայրերի գերբեռնվածությունն ու էռոզիան և հեռագնա արտոնների սահմանափակ օգտագործումը: Վերջիններս հանգեկորուստների և արտավայրերի դեգրադացման:

Գծապատկեր 4

30. Անասնապահության ճյուղում անասնապահական որոշ մթերքների՝ կաթի և ձվի արտադրության ծավալների ավելաց խնդիրներ կան տոհմային գործի կազմակերպման, մասնավոր անասնաբուժական համակարգի ամրապնդման և ոլորտի պես մեխանիզմների կատարելագործման ուղղությամբ: Դրա հետ միաժամանակ իր կարգավորումն է պահանջում սննդամթերքի ստանդարտացման բնագավառները:

Գծապատկեր 5

31. Վերը նշված հիմնախնդիրներին ավելանում են գյուղմթերքների իրացման շուկայի ձևավորման դժվարությունները, ու պայմանավորված է տեղական շուկայում դեռևս ցածր վճարումակ պահանջարկով, ինչպես նաև գյուղատնտեսական մթերքն ենթակառուցվածքների բացակայությամբ, դրանց ձևավորման դանդաղ ընթացքով և արտահանման դժվարություններով:

32. Արտաքին առևտրի ապրանքային կառուցվածքում պարենի և գյուղատնտեսական հումքի բաժինը (2004-2008թթ. տվյ արտահանման 14.3 և ներմուծման 17.1 տոկոսը: 2008թ. տվյալներով ներմուծման արժեքը արտահանմանը գերազանցում է 4. գյուղատնտեսական հումքի գծով՝ 4.3 անգամ: Ավելին, արտադրատեսակների այս խմբում արտահանման ավելի քան 64.0 տո կոնյակին, որը անհրաժեշտաբար արտահանման դիվերսիֆիկացման խնդիր է առաջադրում: Ուստի գյուղատնտեսական աս ծավալների ավելացումը, առևտրային հաշվեկշռի և կառուցվածքի բարելավումը նույնպես դիտվում է որպես ռազմավարակա ներկայացնող հիմնախնդիր:

33. Դեռևս չի բավարարվում գյուղատնտեսությունում տնտեսվարողների վարկավորման պահանջը, մասնավորապես՝ գյու

տարի շրջանառու միջոցների խիստ կարիք են գգում, իսկ գործող բանկային համակարգի կողմից վարկավորման պայմաններ շրջանակներ, վարկավորման ժամկետ, տոկոսադրույք և այլն, դժվարամատչելի են գյուղացիական տնտեսությունների հիմնա

34. Գյուղատնտեսությունը որպես ռիսկային ոլորտ յուրաքանչյուր տարի զգալի կորուստներ է կրում տարբեր բնական աղ խնդիր է ռիսկերի մեղմացման միջոցառումների իրականացումը և ապահովագրական համակարգի ներդրումը: Վերջին տարվ ուշադրություն է դարձվել հակակարկտային տեղակայանքների կիրառման և ռադիոլոկացիոն ցանցի ներդրման ուղղությամբ տարվում նաև հեղեղավտանգ տարածքներում հակահեղեղային միջոցառումների և հողերի էռոզիայի դեմ պայքարի իրական

35. ՀՀ գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարությունը փաստաթղթում հիմք ընդունելով ագրարա ժամանակահատվածի ձեռքբերումները, ինչպես նաև թույլ տրված սխալներն ու բացթողումները, իրատեսորեն գնահատելով հիմնախնդիրները, սահմանվում է 2010-2020թթ. պետական ագրարային քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և միջոցառումները:

II. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵՍԼԱԿԱՆԸ

36. Ագրարային բարեփոխումների և տնտեսության շուկայական կողմնորոշման հետևողական խորացման և ագրարային առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ պետական աջակցության արդյունքում գյուղի և գյուղատնտեսության զարգ

1) ինտենսիվ տեխնոլոգիաների կիրառմամբ առևտրային գյուղատնտեսական կազմակերպությունների, կոոպերատիվներ ենթակառուցվածքների հետ ինտեգրված ընտանեկան գյուղացիական տնտեսությունների զարգացում,

2) երկրի պարենային անվտանգության շահերի և ագրոպարենային արտադրանքների արտաքին առևտրի հարաբերական իրատեսական համադրումով՝ բնակչության կայուն պարենային ապահովում և ագրովերամշակող հատվածի գյուղատնտեսա րավարարում,

3) գյուղատնտեսությունում համախառն արտադրանքի ավելացում գերազանցապես աշխատանքի արտադրողականությ գյուղատնտեսության մեջ զբաղվածների թվաքանակի կրճատում և ավելցուկային աշխատուժի մի մասի օգտագործում գյուղ և վերապատրաստման միջոցով ոչ գյուղատնտեսական գործունեության բնագավառներում,

4) արտադրված գյուղատնտեսական հումքի զգալի մասի վերամշակում գյուղական համայնքներում փոքր ու միջին ձեռն արդյունքում ձևավորված արտադրամասերում,

5) բուսաբուծության և անասնապահության ներձյուղային կառուցվածքում բարձր ավելացված արժեք ապահովող գյուղա արտադրության գերակշռություն,

6) հանրապետության բնակչության պարենային անվտանգության բարձր մակարդակ, կարևորագույն պարենամթերքները ապահովում, գյուղական աղքատության և արտագաղթի կրճատում:

III. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

37. Գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարության հիմնական նպատակն է ֆինանսատնտես հետևանքների հաղթահարման և հակաճգնաժամային մեխանիզմների ձևավորման միջոցով՝ նպաստել ճյուղի մրցունակության բարձրացմանը:

38. Հիմնական նպատակից բխող ենթանպատակներն են.

1) Գյուղատնտեսությունում և ագրոպարենային արդյունաբերությունում ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքներ ինտեգրացիոն կապերի խորացում:

2) Ագրարային ոլորտում տնտեսավարման բազմաձևության գյուղատնտեսական և միջճյուղային կոոպերացիային զարգ

3) Գյուղատնտեսական և ագրովերամշակման արտադրանքների իրացման գործընթացների բարելավում և արտահանմա

4) Գյուղատնտեսության մրցունակության բարձրացում և նոս հառների խթանում:

5) Գյուղատնտեսության արտադրական ներուժի հողային, ջրային, աշխատանքային և ինտելեկտուալ ռեսուրսների արդյ

6) Միջազգային չափանիշներին համապատասխան սննդամթերքի անվտանգության ապահովում:

7) Գյուղական բնակավայրերում ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության ընդլայնում և գյուղական բնակչության եկամու

8) Գյուղական համայնքների ենթակառուցվածքների զարգացում՝ մասնակցային ծրագրերի իրականացման միջոցով:

9) Գյուղատնտեսության սպասարկման ծառայությունների զարգացում և մատչելիության բարձրացում:

10) Գյուղատնտեսության ճյուղային կառուցվածքի բարելավում և բարձր ավելացված արժեք ապահովող արտադրանքն

11) Շրջակա միջավայրի և բնական լանդշաֆտների պահպանություն, ագրոտուրիզմի և օրգանական գյուղատնտեսությա

IV. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

39. Գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարության հիմնական խնդիրներն են.

1) Ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքների հաղթահարում և հակաճգնաժամային մեխանիզմների

2) Ագրարային բարեփոխումների խորացում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվների զարգացում:

3) Պարենային ապահովության մակարդակի բարձրացում, սննդամթերքի անվտանգության և հիմնական պ ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի ապահովում:

4) Տեղական արտադրության գյուղատնտեսական արտադրանքների մրցունակության բարձրացում, ըստ ն ներմուծվող պարենամթերքների փոխարինում և արտահանման ուղղվածություն ունեցող գյուղատնտեսությա

5) Գոտիական մասնագիտացում և արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում:

6) Մենդամթերքի անվտանգության ապահովում:

7) Հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացում:

8) Օրգանական գյուղատնտեսության զարգացում:

9) Բուսաբուծության զարգացում.

ա. ագրոտեխնիկական առաջադիմական տեխնոլոգիաների ներդրում,

բ. բարձր ավելացված արժեք ապահովող մշակաբույսերի մշակության ընդլայնում,

գ. սելեկցիայի և սերմնաբուծության համակարգի զարգացում, սերմերի որակի հսկողության գործուն մեխանիզմների կիրառում,

դ. բույսերի պաշտպանության և կարանտինի միջոցառումների իրականացում,

ե. մշակաբույսերի գենետիկական բազմազանության, ներառյալ մշակաբույսերի վայրի ցեղակիցների պահպանության և

10) Անասնաբուծության զարգացում.

ա. անասնաբուծության ճյուղերի արդյունավետ զուգակցման և ռացիոնալ տեղաբաշխման աջակցություն,

բ. տոհմային գործի զարգացման և հոտի վերարտադրության համալիր միջոցառումների իրականացում,

գ. անասնաբուծության համակարգի բարելավում և անասնաբուծական միջոցառումների արդյունավետության բարձրացում,

դ. անասնապահության կերի բազայի զարգացում, Հայաստանի Հանրապետության մարզերի տարածաշրջաններում խտն

փոքր արտադրամասերի ստեղծում,

ե. անասնաբուծական առևտրային կազմակերպությունների զարգացման աջակցություն,

զ. գյուղատնտեսական կենդանիների ցեղերի գենետիկական բազմազանության պահպանության ապահովում:

11) Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակում.

ա. ոլորտի զարգացում և վերամշակող կազմակերպությունների ռացիոնալ տեղաբաշխում,

բ. առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրում և արտադրանքի մրցունակության բարձրացում,

գ. մարքեթինգային աջակցություն և հումք արտադրողների հետ պայմանագրային հարաբերությունների զարգացում:

12) Գյուղատնտեսության արտադրատեխնիկական սպասարկումների զարգացում և արտադրության տեխն բարձրացում:

13) Գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացում:

14) Գյուղատնտեսական ռիսկերի մեղմացում:

15) Ագրարային ոլորտի վարկավորման բարելավում:

16) Ագրարային ոլորտի գիտակրթական, խորհրդատվական համակարգի բարելավում:

17) Գյուղատնտեսության հաշվառման համակարգի բարելավում:

V. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1) Ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքների հաղթահարում և հակաճգնաժամային մեխան

40. Վերոհիշյալ խնդիրները կլուծվեն հետևյալ ուղղություններով.

1) ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքների հաղթահարման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության կառա հեռանկարային և արդյունավետ գործարար ծրագրերի աջակցության քաղաքականության շարունակում.

2) արտահանման ուղղվածություն ունեցող և արտաքին շուկայում մրցունակ արտադրանք արտադրող կազմակերպությու երաշխիքների, դրամաշնորհների և տեխնիկական օժանդակության տրամադրում (այս ուղղությամբ նախընտրելի են համալ վերամշակման, գինեգործական, օրգանական գյուղատնտեսական մթերքների, չոր մրգերի, կաթնամթերքի և մսամթերքի առա մրգերի, արտադրության, հետերեքսահավաքային տեխնոլոգիաների կատարելագործման և կարողությունների հզորացման, մս վերարտադրության ապահովման և արտահանման, շուկայահանման խթանման և այլ ծրագրերը).

3) պետական աջակցությամբ իրականացվող ագրարային ոլորտի ռազմավարության խնդիրներին համապատասխանող որոնք նպաստելու են գյուղատնտեսության կենսունակության և արտադրողների մրցունակության բարձրացմանը (առաջնալ տոհմային գործի զարգացման, բույսերի պաշտպանության և անասնաբուծական հակահամաճարակային միջոցառումների ի անվտանգության, ենթակառուցվածքների կարողությունների հզորացման, գյուղական համայնքների արտադրական և սոցիալ բարելավման, գյուղատնտեսական հողատեսքերի բերրիության բարձրացման, հողերի մելիորատիվ վիճակի բարելավման, բն ջրաբերիցման, գիտական, խորհրդատվական և տեղեկատվական ապահովման, մասնագիտական կադրերի պատրաստման, տնտեսավարողներին հասցեական աջակցության և այլ ծրագրեր).

4) ագրարային ոլորտում տնտեսավարման բազմաձևության և միջճյուղային կոոպերացիայի զարգացման խթանում (ազ գյուղատնտեսական հումք արտադրող կազմակերպությունների միջև ֆյուչերսային պայմանագրերի համակարգի ընդլայնում մրցակցային դրամաշնորհների և աջակցության տարբեր ձևերի կիրառմամբ համագործակցության զարգացում).

5) հանրապետության ագրարային շուկայի տարողունակության և ապրանքախմբերի կազմի ուսումնասիրության հիման պարենամթերքները աստիճանաբար տեղական արտադրությամբ փոխարինման խթանում (պարենային ցորենի, շաքարի, բո հատիկաընդեղեն մշակաբույսերի, կենդանական յուղի, մսի և ձկան տարբեր տեսակների ինքնաբավության բարձրացում).

6) գյուղատնտեսության սպասարկման ծառայությունների մատչելիության բարձրացում և որակի բարելավում (պետությու համագործակցության զարգացմամբ՝ արտադրատեխնիկական սպասարկումներ, նյութատեխնիկական մատակարարումներ իրականացնող կառույցների ձևավորման աջակցություն, տարածամկետ վճարմամբ (ապրանքային վարկավորմամբ) գյուղա

մատակարարման կազմակերպում)։

7) գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների նպատակային և հասցեական աջակցության (սուբսիդավորման) մեխանիզմներ (պետական աջակցությունը կուղղվի հողային ռեսուրսների օգտագործման մակարդակի բարձրացմանը, առաջնահերթ անհրաժեշտության բարձրացմանը, տարբեր գոտիներում նախընտրելի մասնագիտացմանը, գյուղական տարածքների համաչափ տոկոսադրույքի սուբսիդավորմանը և այլն)։

8) գյուղական բնակչության եկամուտների ավելացման և զբաղվածության բարձրացման նպատակով, հատկապես գեղեցիկ լուծման առումով, գյուղական բնակավայրերում ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության հնարավորությունների ընդլայնում (ձեռնարկատիրության զարգացում, ագրոտուրիզմի, արհեստագործության, հուշանվերների, և տնայնագործության աջակցություն)։

2) Ագրարային բարեփոխումների խորացում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվների զարգացում

Վերոհիշյալ խնդիրները կլուծվեն հետևյալ ուղղություններով։

41. Ագրարային բարեփոխումների խորացումը նախատեսում է հողային հարաբերությունների հետագա կառավարություններով

1) գյուղատնտեսական հողատեսքերի, հատկապես վարելահողերի, արդյունավետ օգտագործման նպատակով Հայաստանի օրենսգրքում հողերի ոչ նպատակային օգտագործման դեպքում կիրառվող պատժամիջոցների խստացում, հողակտորների կազմակերպության բազմակողմանի աջակցություն։

2) բնական կերպահանդակների (արոտներ, խոտհարքներ), դաշտային կերարտադրության վիճակի համակողմանի ուսումնասիրության արդյունավետության բարձրացման միջոցառումների մշակում։

3) լեռնային և բարձրլեռնային համայնքներում հեռագնա, մերձհամայնքային արոտների և խոտհարքների երկարաժամկետ օգտագործման ծրագրերի մշակում և մասնակցային սկզբունքով՝ դրանց իրականացում (ջրաբքիացում, բարելավում, ճանապարհակառքի կառուցում, սառնարանային տնտեսությունների ստեղծում)։

4) արոտավայրերի երկարաժամկետ վարձակալության խրախուսում։ Պետության և դոնոր համայնքի աջակցությամբ արոտաբերական ծրագրերի իրականացում։

5) հողաբարելավման և ռեկուլտիվացիոն (խախտված հողերի վերականգնման) աշխատանքների կանոնակարգում և նպաստավորում։ Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության Անապատացման դեմ պայքարի Կոնվենցիայի շրջանակներում՝ դեմ վերականգնման ծրագրերի իրականացում։

6) հողային օրենսդրությամբ սահմանված պետական և համայնքային սեփականության հողամասերի օտարման վերաբերյալ պահանջարկի և հողի շուկայի ինստիտուցիոնալ համակարգի ձևավորման աջակցություն։

7) իրավասու պետական կառավարման մարմինների միջոցով հողերի մոնիտորինգի, գյուղատնտեսական հողատեսքերի վարման, հողերի բերքիության բարձրացման և էկոլոգիական վիճակի բարելավման ծրագրերի իրականացում։

8) գյուղացիական տնտեսություններին, գյուղատնտեսական առևտրային կազմակերպություններին արտադրության արդյունավետությամբ ըստ տարածաշրջանների և արտադրական ուղղության տնտեսությունների օպտիմալ չափերի, գյուղատնտեսական տարաբերության և արտադրության ռացիոնալ կառուցվածքի վերաբերյալ խորհրդատվության ապահովում։

9) ոլորտի արտադրական ներուժի գնահատման և պետական նպատակային ծրագրերի իրականացման արդյունավետության գյուղատնտեսության համատարած հաշվառման փորձնական և հիմնական ծրագրերի իրականացում։

10) տեղական արտադրողների և ներքին շուկայի պաշտպանության նպատակով ներդրումային միջավայրի բարելավման տարիֆային կարգավորման մեխանիզմների կատարելագործման և տնտեսական այլ գործիքների կիրառման միջոցառումներ (գործարարության զարգացմանը խոչընդոտող իրավական ակտերի խոցիլոնալ դրույթների բացառություն և վերացում, անապատառնիտարական և կարանտին կանոնների միջազգային չափորոշիչներին, ինչպես նաև Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության սխեմաներ)։

42. Գյուղատնտեսության տնտեսավարման ձևերի զարգացման համատեքստում միջոցառումները կնպաստեն գյուղատնտեսությունում կոոպերացիայի տարբեր ձևերի խթանմանը, որը իրականացվելու է հետևյալ ուղղությամբ

1) գյուղատնտեսության ոլորտի տարբեր ուղղվածություն ունեցող կոոպերատիվների համար օրենսդրության բարելավման գործունեության բարենպաստ պայմանների ստեղծում։

2) կոոպերատիվների կայացմանը և գործունեության ընդլայնմանն ուղղված բազմակողմանի պետական աջակցություն։

3) գյուղացիական տնտեսությունների խոշորացման հետևողական քաղաքականության հիմքում կոոպերացիայի զարգացում։

4) գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունից մինչև սպառումը ապրանքային շղթայի նպաստող կառույցների, մասնավորապես հետբերքահավաքային ենթակառուցվածքների, արտադրանքների իրացման լոգիստիկ համակարգի՝ պակաս փաթեթավորման և փոխադրման կարողությունների ձևավորմանը, հանրապետության մեծ քաղաքներում հանգստյան օրերի տոնավաճառների կազմակերպմանը, բոլոր մարզերի և տարածաշրջանների ընդգրկումով մեծածախ վաճառքի համակարգի կոոպերացիայի տարբեր ձևերի զարգացմանն աջակցություն։

5) սննդամթերքի անվտանգության պահանջներին համապատասխան սպանդի կազմակերպման նպատակով՝ սպանդան ընդլայնում, մսի սառեցման, տեսակավորման, փաթեթավորման և վաճառքի կանոնակարգում (ներառյալ կենդանի անասուն)։

6) կաթի հավաքման կետերի և սպառողական կոոպերատիվների համակարգի ընդլայնման աջակցություն, կաթնամթերքի թափում և վերամշակված կաթի օգտագործման կարգավորում, սննդամթերքի անվտանգության պահանջներին համապատասխան տեսակավորման, փաթեթավորման և վաճառքի կանոնակարգում։

7) գյուղատնտեսական արտադրանքների, հատկապես՝ թափում մրգերի և բանջարեղենների միջնորդավորված վաճառքի և

կոռպորացիայի զարգացման միջոցով մանրածախ առևտրի օբյեկտներին մատակարարվող ապրանքների մեծածախ հավաք կարողությունների ընդլայնում, հատկապես՝ պահպանման, տեսակավորման, փաթեթավորման և փոխադրման միջոցներով

8) տարբեր մեխանիզմների կիրառմամբ՝ վարկերի տոկոսադրույքի սուբսիդավորում, գրավի երաշխիքների տրամադրում, ընդլայնում և այլն, գյուղատնտեսական վարկավորման մատչելիության բարձրացում.

9) գյուղատնտեսությունում վարկավորման ծավալների ավելացում՝ մինչև 2020թ. այն հասցնելով ճյուղի ավելացված արժեքի 14-17 % տոկոսի 2008թ. 2.4 տոկոսի դիմաց.

10) ապահովագրական համակարգի ներդրման համար նախադրյալների և պայմանների ստեղծում՝ ապահովագրական ու մեղմացման միջոցառումների իրականացում և գյուղատնտեսությունում ապահովագրական համակարգի ներդրում:

3) Պարենային ապահովության մակարդակի բարձրացում, սննդամթերքի անվտանգության և հիմնական ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի ապահովում

43. Պարենամթերքի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացման և պարենային անվտանգության լուծման համար նախատեսվում է.

1) պարենամթերքի ֆիզիկական ու տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացման քաղաքականության իրականացման անվտանգության ապահովման մասին» (2002թ.) **Հայաստանի Հանրապետության օրենքի պահանջներին համապատասխան Հանրապետության պարենային ապահովության քաղաքականության ծրագրի** և Կայուն զարգացման ծրագրի շրջանում

2) պարենամթերքի տեղական արտադրության ծավալների ավելացում և առևտրի հաշվեկշռի բարելավում: 2008 թվական գյուղատնտեսության ավելացված արժեքի մոտ 1.5 անգամ ավելացում և գյուղատնտեսական մթերքների ապրանքայնության 75 %-ի ապահովում.

3) պարենամթերքի տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացում: Ծրագրվող ժամանակահատվածում 1 շնչի 1 արդյունքի, նվազագույն և միջին ամսական աշխատավարձի, կենսաթոշակի և նպաստի զգալի ավելացումը կարևոր նախադրյալ է: Վերջինս էականորեն կնպաստի պարենամթերքի տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացմանը.

4) կայուն զարգացման ծրագրի դրույթներին համապատասխան, Հայաստանի Հանրապետության պարենային ապահովության դրույթների իրականացում.

5) պարենամթերքի ֆիզիկական մատչելիությանը կնպաստի գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ծավալների դրանց կառուցվածքի բարելավումը, ինչպես նաև գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակող արտադրությունում նոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը նպաստող ծրագրերի իրականացումը, մասնավորապես՝ այդ բնագավառում մատչելի պլավարկերի տրամադրումը և այլն: Վերջինիս կնպաստակառուցիկ նաև Փոքր ու միջին ձեռնարկատիրության աջակցության ազգային իրականացվող տարեկան ծրագրերի ընդլայնումը:

44. Հիմնական պարենային մթերքների ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի ապահովման ռազմավարական

1) կենսականորեն կարևորագույն պարենամթերքների, մասնավորապես՝ հացամթերքի, բուսական յուղի, շաքարի, մսի, ձկնաբույսի խթանում և սահմանված կարգով չնվազեցվող պաշարների ձևավորում, կարտոֆիլի վերամշակման կարողությունների աջակցություն: Անասնապահական մթերքների ծավալների ավելացման նպատակով կերային բազայի հնարավոր մասնավորապես առավել արդյունավետ կերային մշակաբույսերի (եգիպտացորեն, կերի ճակնդեղ, գետնախնձոր, ոչ ավանդական մշակաբույսեր և այլն) մշակության նոր տեխնոլոգիաների ներդրման տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվության ապահովում:

2) տարիֆային և ոչ տարիֆային կարգավորման միջոցով՝ պարենամթերքի ներքին շուկայի և տեղական արտադրողների ինչպես նաև արտահանման խթանում:

Պարենամթերքի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացմանը նպատակաուղղված միջոցառումներն ապահովում են հիմնական պարենային մթերքների ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի բարձրացմանը:

4) Տեղական արտադրության գյուղատնտեսական արտադրանքների մրցունակության բարձրացում, ըստ ներմուծվող պարենամթերքների փոխարինում և արտահանման ուղղվածություն ունեցող գյուղատնտեսական

45. ՀՀ ազգային պարենային հաշվեկշռի տվյալների վերլուծությունը վկայում է, որ մի շարք առաջնահերթ անհրաժեշտ և ինքնաբավության մակարդակը դեռևս զգալիորեն ցածր է, այսպես 2004-2008 թվականների միջին տվյալներով այն կազմել է. հատիկաընդուն մշակաբույսերը՝ 56.2 %, բուսական յուղը՝ 4.3 %, խոզի միսը՝ 52.5 %, հավի միսը՝ 21.2 %: Հիշատակված տնտեսական հերթի անհրաժեշտ պարենամթերքների ներմուծումը, որոշակի հիմնավորված սահմաններում, տեղական արտադրության կարողությունները: Վերջինս հնարավոր է ապահովել տեղական արտադրության արտադրանքների մրցունակության բարձրացման ծավալների ավելացման միջոցով: Այդ նպատակով նախատեսվում է.

1) գյուղացիական տնտեսություններին և գյուղատնտեսությունում տնտեսվարողներին աջակցություն բուսաբուծության, գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման բնագավառում՝ առաջադիմական տեխնոլոգիաների ներդրման ուղղությամբ պայմաններով նպատակային վարկերի ծավալների ընդլայնման և ներդրումների համար բարենպաստ պայմաններ ստեղծելով:

2) գյուղական կազմակերպությունների (ձեռնարկությունների) և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման ուղղությամբ ապահովման միջոցով տարեկան 110-120 տեխնոլոգիաների գնահատման ծրագրերի իրականացում կամ բնագավառներում, մասնավորապես՝

ա. մշակաբույսերի նոր սորտերի մշակության, ցանքաշրջանառությունների կիրառման, բույսերի պաշտպանության, պա

- տեխնոլոգիաների ներդրում,
- բ. բարձր ավելացված արժեք ապահովող, հանրապետության բնատնտեսական պայմաններին համապատասխանող և շուկայում մշակութային ներդրում,
- գ. գյուղատնտեսական կենդանիների բարձր մթերատու ցեղերի ներմուծում և ընտրասերման ճանապարհով անասուններ հատկանիշների բարելավման գործընթացի շարունակում,
- դ. անասունների պահվածքի և կերակրման ոչ ավանդական արդյունավետ տեխնոլոգիաների ներդրում,
- ե. գյուղատնտեսական մթերքների հետբերքահավաքային արդիական տեխնոլոգիաների ներդրում՝ ավելացված արժեքի
- զ. աջակցության տարբեր մեխանիզմներով (նպատակային վարկեր, գրավի երաշխիքներ, տոկոսադրույքի սուբսիդավորում արտահանման ուղղվածություն ունեցող արտադրատեսակների արտադրության և արտահանման խթանում: Վերջինս վերաբերում է տեսակներին, օրգանական արտադրանքին, մսամթերքների և կաթնամթերքների որոշ տեսակներին, պտուղ-բանջարեղենի պ

5) Գոտիական մասնագիտացում և արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում

46. Գյուղատնտեսության արտադրական գործոնների արդյունավետ օգտագործումը, տարածաշրջանների սոցիալ-տնտեսական ուղղությամբ հիմնավորված քաղաքականության կիրառումը և գյուղական աղքատության հաղթահարումը պահանջում է՝ բնական հիմնավորված գոտիական մասնագիտացում և արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում: Ազատական տնտեսության պայմաններում հիմնականում կարգավորվում են շուկայական գործոններով, սակայն, նկատի ունենալով հիմնախնդրի ռազմավարական նշանակությունը՝ զարգացման քաղաքականության շրջանակներում անուղղակիորեն կարող է նպաստել արտադրության մասնատեղաբաշխմանը:
47. Ագրարային ոլորտում տնտեսական վերափոխումների ժամանակահատվածում տարբեր սոցիալ-տնտեսական գործոններ նկատելիորեն խաթարվել է (անցանկալի տրանսֆորմացիայի է ենթարկվել) գյուղատնտեսական գոտիների մասնագիտացում նվազել է ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետությունը, կրճատվել է միավոր տարածությունից ստացվող համախառն արտադրողականությունը:
48. Այս իրավիճակի աստիճանական կարգավորման նպատակով, հանրապետության բնատնտեսական ներուժի հնարավոր հիման վրա, ռազմավարության փաստաթղթում ներկայացվում են հանրապետության մարզերի հեռանկարային նախընտրելի ուղղությունները: Վերջինս ուղենիշային է ինչպես ագրարային, այնպես էլ տարածքային զարգացման քաղաքականության հստակ ուղենիշային:
49. Նկատի ունենալով, որ հանրապետությունում առանձնացված գյուղատնտեսական գոտիները հիմնականում համընկն բաժանմանը՝ կառավարելիության տեսանկյունից գոտիական մասնագիտացումը և արտադրության տեղաբաշխումը նպաստում են ներկայացնել մարզային կտրվածքով:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԶԵՐԻ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԸՆՏՐԵԼԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑՈՒՄԸ ԵՎ (ՀԱՄԱՆԱՌՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՈՎ)

Մարզերը	Մինչև ագրարային բարեփոխումները	Ներկայիս վիճակը	Հեռանկարային մասնագիտացումը
1	2	3	4
Արագածոտն	Բանջարաբուծություն, խաղողագործություն, պտղաբուծություն, կաթնամսային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն:	Կաթնամսային տավարաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն, պտղաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն:	Կաթնամսային տավարաբուծություն, պտղաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն, ոչխարաբուծություն, կերարտադրություն:
Արարատ	Խաղողագործություն, պտղաբուծություն, բանջարաբուծություն, կաթնային տավարաբուծություն, թռչնաբուծություն:	Բանջարաբուծություն, խաղողագործություն, մսակաթնային տավարաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, պտղաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն:	Խաղողագործություն, բանջարաբուծություն, կաթնային տավարաբուծություն, պտղաբուծություն, վաղաժամ կարտոֆիլաբուծություն:

Արմավիր	Խաղողագործություն, պտղաբուծություն, բանջարաբուծություն, կաթնային տավարաբուծություն, թռչնաբուծություն, խոզաբուծություն, էթերայուղային արտադրություն:	Բանջարաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, խաղողագործություն, մսակաթնային տավարաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն, պտղաբուծություն:	Խաղողագործություն, բանջարաբուծություն, պտղաբուծություն, կաթն տավարաբուծություն, վաղ կարտոֆիլաբուծություն:
Գեղարքունիք	Մսակաթնային անասնապահություն, ծխախոտագործություն, կարտոֆիլաբուծություն:	Կարտոֆիլաբուծություն, կաթնամսային անասնապահություն, հացահատիկային տնտեսություն, բանջարաբուծություն:	Մսակաթնային անասնապահություն, կարտոֆիլաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, կերարտադրություն:
Լոռի	Կաթնային և տոհմային անասնապահություն, կարտոֆիլաբուծություն:	Կաթնամսային անասնապահություն, կարտոֆիլաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, կերարտադրություն:	Կաթնամսային անասնապահություն, կարտոֆիլաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, կերարտադրություն, ճակնդեղագործություն, պտղաբուծություն:
Կոտայք	Կաթնամսային անասնապահություն, թռչնաբուծություն, պտղաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, բանջարաբուծություն:	Մսակաթնային անասնապահություն, բանջարաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, պտղաբուծություն:	Կաթնամսային անասնապահություն, թռչնաբուծություն, պտղաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, բանջարաբուծություն, կերարտադրություն:
Շիրակ	Մսակաթնային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, ճակնդեղագործություն, հացահատիկային տնտեսություն:	Կաթնամսային տավարաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, կարտոֆիլաբուծություն, բանջարաբուծություն, ոչխարաբուծություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն, կարտոֆիլաբուծություն, կերարտադրություն, բանջարաբուծություն, ճակնդեղագործություն:

Սյունիք	Մսակաթնային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, ծխախոտագործություն, պտղաբուծություն, խաղողագործություն:	Կաթնամսային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, կարտոֆիլաբուծություն, հացահատիկային տնտեսություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, կերարտադրություն, հացահատիկային տնտեսություն, մերձարևադարձային պտղաբուծություն:
Վայոց ձոր	Տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, ծխախոտագործություն, խաղողագործություն, պտղաբուծություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, պտղաբուծություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, պտղաբուծություն, ոչխարաբուծություն:
Տավուշ	Ծխախոտագործություն, պտղաբուծություն, կաթնամսային տավարաբուծություն, խաղողագործություն, խոզաբուծություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, կարտոֆիլագործություն, հացահատիկային տնտեսություն, խոզաբուծություն, ոչխարաբուծություն, խաղողագործություն:	Մսակաթնային տավարաբուծություն, պտղաբուծություն, խաղողագործություն, խոզաբուծություն, կերարտադրություն, ծխախոտագործություն:

50. Գյուղատնտեսության ռացիոնալ տեղաբաշխման և մասնագիտացման քաղաքականության հիմնական ուղղությունն

- 1) բնական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը և համեմատական առավելություն ունեցող ապրանքատեսակների
- 2) ըստ տարածաշրջանային զարգացման գերակայությունների՝ գյուղատնտեսության նպատակային սուբսիդավորման և իրականացման տարբերակված մոտեցումների կիրառումը.
- 3) վարկավորման մատչելիության բարձրացման և մարքեթինգային աջակցության միջոցով փոքր և միջին ձեռնարկատիվ ընդլայնում.
- 4) գյուղական համայնքների արտադրական և սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացման միջոցով ներդրումային
- 5) միջմարզային տնտեսական ինտեգրացման խթանում և զարգացում:

6) Սննդամթերքի անվտանգության ապահովում

51. Արտերկրներից պարենամթերքի ներքին շուկա մուտք գործելու մատչելիության ապահովման տեսանկյունից Հայաստանում է ամենաազատական (բաց) շուկաներ ունեցող երկրների շարքին: Ներմուծվող, ինչպես նաև թարմ և վերամշակված տնտեսավարող սուբյեկտների բազմազանությունը, վերջինների կողմից տարբեր տեխնոլոգիաների կիրառումն ու սննդամթերք վերահսկման պատշաճ համակարգի բացակայությունը լուրջ վտանգ են ստեղծում սպառողների առողջության համար:

52. Սննդի անվտանգության ստանդարտներին համապատասխանությունը կբարձրացնի Հայաստանի գյուղատնտեսությամբ Մրցունակությունը բարձրացնելու համար գյուղատնտեսական և ագրոպարենային հատվածը պետք է կարողանա նաև արդյոք տեղական սպառողների՝ սննդամթերքի անվտանգությանն առնչվող պահանջներին և մրցակցել ներկրվող ապրանքների, իսկ արտասահմանյան ապրանքների որակական ստանդարտներին հետ:

53. Ներկայումս շատ արտադրողների և վերամշակողների ներքին պահանջարկն է գլխավորապես թելադրում սննդամթերքի բարելավման պահանջները: Առավել որակյալ ներկրվող ապրանքների առկայությունը որոշակիորեն պահանջում է գոյություն խստացում, որակի կառավարման և անվտանգության ներքին վերահսկողության համակարգերի ներդրում, միջազգային ընդդեմ համապատասխան անվտանգության ցուցանիշներ սահմանող նորմատիվ իրավական ակտերի ընդունում՝ արդյունքում պահանջները կստանան անվտանգության փոխարինել տեղական արտադրությամբ և ընդլայնել արտահանման հնարավորությունները:

54. Սննդամթերքի անվտանգության նոր ստանդարտների կիրառման համար կարևորագույն պայման է ստանդարտների որը հնարավորություն կտա արտադրողներին կատարել առաջադրվող պահանջները և համապատասխան պետական կառավարման իրականացնել վերապահված լիազորությունները:

55. Հայաստանը գյուղատնտեսական մթերքների արտահանման փոքր ծավալների, ցածրարժեք արտադրանքի, սննդամթերքի բացասական համբավի պատճառով միջազգային շուկաներում ստիպված է լինել «զին ընդունող» և ոչ թե «զին թելադրող» ունեցող ապրանքների շուկաներ մուտք գործելու հնարավորությունները Հայաստանում արտադրված գյուղամթերքների համար Արտահանման իրավիճակի բարելավման տարբերակներից մեկը առանձնահատուկ շուկաների համար, ինչպիսիք են՝ հայկալ

աննդամթերքի շուկաները, ապրանքներ արտահանելն է: Միջազգային շուկաներ մուտք գործելու մեկ այլ տարբերակ է՝ Հայաստանի անվտանգության և որակի բարելավումը:

56. Ներկրող երկրները հաճախ պահանջում են երաշխիքներ, որ սննդամթերքն արտահանվել է այնպիսի վայրերից, որտեղ վնասատուներ և հիվանդություններ, գործում են սննդամթերքի արտադրության, փաթեթավորման և առաքման հիգիենայի տպեկտիցիոնների կամ անասնաբուժական դեղերի մնացորդները և շրջակա միջավայրի աղտոտիչները սննդամթերքում չեն գեղչափերը: Արտահանող երկիրը և արտադրական ամբողջ ճյուղը պետք է համապատասխանեն այս պահանջներին և, շատ դեղհամապատասխանությունն ապահովված է:

57. Սննդամթերքի անվտանգության և բույսերի ու կենդանիների առողջության կառավարման կարողությունը շատ կարևոր համար սահմանված պահանջներին համապատասխանությունն ապահովելու, այլ նաև ներկրվող և տեղական արտադրությապարենային ապրանքների նկատմամբ արդյունավետ հսկողություն իրականացնելու համար:

58. ՀՀ գործող օրենսդրությամբ սննդամթերքի անվտանգության ապահովման համար պատասխանատվությունը կրում է լայնորեն կիրառվում է նաև միջազգային պրակտիկայում):

59. Սննդի շղթայում ապառողների առողջության համար անվտանգության ապահովումը պահանջում է.

1) սննդամթերքի անվտանգության համակարգը կանոնակարգող օրենսդրական դաշտի ամբողջականացում Եվրամիության դիրեկտիվների հիման վրա, այդ թվում «Սննդամթերքի անվտանգության մասին» ՀՀ օրենքում համապատասխան փոփոխությալատարելու և դրա կիրարկումն ապահովող ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունում, որոնցով պետք է կարգավորվեն սննդամիջավայրի նյութերի և սննդային հավելումների ներմուծման, արտահանման, արտադրության, վերամշակման, փաթեթավորման, պահպանման, իրացման, ինչպես նաև առևտրի և հանրային սննդի ոլորտում ծառայությունների մատուցման փուլերում անվառնչվող հարաբերությունները.

2) սննդամթերքի անվտանգության բնագավառում պետական քաղաքականության սկզբունքների ու խնդիրների հստակեղապահովում, որոնք մասնավորապես հանգում են հետևյալին.

ա. սննդամթերքի անվտանգության ապահովման ոլորտի իրավական ակտերի կատարումն ապահովելու և մարդու կյանքընպատակով անվտանգ սննդամթերքի օգտագործման և ապառողական իրավունքների պաշտպանության գերակայությունը,

բ. սննդի շղթայում կատարվող գործառնությունների ժամանակ մարդու կյանքի, առողջության անվտանգության և շրջաանվտանգության երաշխիքների ապահովումը, հիշատակված բնագավառում պետական վերահսկողության ապահովումը,

գ. գիտականորեն հիմնավորված անվտանգության նորագույն տեխնոլոգիաների մշակման և ներդրման խրախուսումը,

դ. ապառողների իրավունքների պաշտպանության և սննդամթերքի որակի ու անվտանգության նկատմամբ հասարակալիրականացնող կազմակերպություններին աջակցություն,

ե. ապառողների շահերի պաշտպանության, հասարակությանը սննդամթերքի որակի անվտանգության և վտանգավոր սնխորհրդատվության և տեղեկատվության ապահովում,

զ. սննդամթերքի անվտանգության ապահովման ուղղությամբ միջազգային և տարածաշրջանային համապատասխան կհամագործակցության և ընթացակարգերի ներդաշնակեցման ապահովում,

է. սննդամթերքի անվտանգության առավել բարձր մակարդակ ապահովելու նպատակով՝ «Դաշտից մինչև սեղան», «Տնապատասխանատվության», «Հետազնելության», «Ռիսկերի վերլուծության» և «Նախագողշողական մոտեցման» սկզբունքներ

60. Սննդի անվտանգության համակարգի զարգացման համար անհրաժեշտ իրավական հիմքերի կատարելագործման հեղհամապատասխան ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներ: Մասնավորապես նախատեսվում է.

1) Կողեքսի ազգային կոմիտեի ստեղծումը: «Կողեքս Ալիմենտարիում»-ի ազգային կոմիտեն համակարգելու է սննդամթեղապահովման բնագավառում ազգային ստանդարտները միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցումը, համագործաերկրների համապատասխան կառույցների հետ.

2) սննդամթերքի անվտանգության նկատմամբ պետական վերահսկողության կատարելագործման և արդյունավետության սննդամթերքի անվտանգության և անասնաբուժական պետական տեսչության կառուցվածքի կատարելագործում և գործառունաև տեսչության գործունեության թափանցիկությունն ապահովելու նպատակով ակտիվացնել համագործակցությունը սպաշահերի պաշտպանության և այլ հասարակական կազմակերպությունների հետ.

3) սննդամթերքի անվտանգության ապահովման բնագավառի գործունեությունը իրականացվելու է ԱՀԿ-ի սանիտարակա միջոցների կիրառման մասին համաձայնագրի պահանջներին, Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) 2009 ծրագրին, ինչպես նաև Եվրամիության Արևելյան գործընկերության շրջանակներում՝ սանիտարական և բուսասանիտարակամատվ նախատեսված միջոցառումներին համապատասխան.

4) տեղական արտադրության սննդամթերքի անվտանգության առավել բարձր մակարդակ ապահովելու նպատակով աղսուբյեկտներին ներդնելու Վտանգի աղբյուրների վերլուծության և կրիտիկական կետերի հսկման (HACCP կամ ՎԱՎԿԿՀ) հա

5) սննդամթերքի անվտանգության նկատմամբ հսկողության գործընթացի կազմակերպման համար անհրաժեշտ է փորձալաբորատորիաների կարողությունների ուժեղացում և նորերի ստեղծում, ապահովելով դրանց տեխնիկական հագեցվածություն կադրերի ուսուցումը և վերապատրաստումը:

61. Սննդամթերքի անվտանգության համակարգի կատարելագործումը կնպաստի սննդամթերքի մրցունակության բարձրարտահանման խթանմանը և պարենամթերքի արտաքին ապրանքաշրջանառության հաշվեկշիռի բարելավմանը:

7) Հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացում

62. Գյուղատնտեսության վարման համակարգի կարևորագույն բաղադրիչներից մեկը հողօգտագործման արդյունավետու

առանձնահատուկ նշանակություն է ձեռքբերում հողային ռեսուրսների սահմանափակության պայմաններում: Ակնհայտ է, որ սակավահող երկրների շարքին, որը պահանջում է գյուղատնտեսության ինտենսիվ զարգացում: Հողի սեփականաշնորհումից զգալիորեն ավելացել է ոչ նպատակային օգտագործվող գյուղատնտեսական հողատեսքերի տարածությունը: Մասնավորապես արոտավայրերի ծանրաբեռնվածությունը, որը բացասաբար է անդրադառնում բնական ռեսուրսների վերարտադրության վրա նպատակային օգտագործման մակարդակը:

63. Հողօգտագործման տնտեսական արդյունավետությունը պայմանավորված է գյուղատնտեսության ճյուղի ինտենսիվ Մասնավորապես՝ ռազմավարական առումով պետք է ուշադրություն դարձվի հետևյալ միջոցառումների իրականացմանը:

1) **Ոռոգման համակարգի և հողերի մեխորատիվ վիճակի բարելավում, որը նախատեսում է.**

ա. ոռոգման համակարգի կառավարման կառուցվածքի կատարելագործում և տեխնիկական վիճակի բարելավում,

բ. մեխանիկական ոռոգումն ինքնահոսի փոխարինման, ոռոգման ջրի տնօրինման, տրման և հաշվառման իրավական-կա մեխանիզմների ստեղծում,

գ. նոր ջրատնտեսական կառույցների (մասնավորապես՝ փոքր ջրամբարներ) կառուցման և շահագործման միջոցով ոռոգ ավելացում,

դ. նպաստել Ջրօգտագործողների ընկերությունների կայացմանը և հետագա զարգացմանը, ինչպես նաև Ջրօգտագործող միությունների ստեղծմանը,

ե. ներտնտեսային ոռոգման ցանցի վերականգնմանն աջակցություն,

զ. դրենաժային ցանցերի տակ ընկած ոռոգելի հողատարածքներում գրունտային ջրերի մակարդակի և հանքայնացման կ երկրորդական աղակալման, բնակավայրերում գրունտային ջրերի մակարդակի բարձրացման, տարափոխիկ հիվանդությունն մեխորատիվ վիճակի բարելավման ու գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության կայունության ապահովման նպս **Կոլեկտորադրենաժային ցանցերի մաքրման և նորոգման 2010-2020թթ. ծրագրի** իրականացում,

է. ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրերի միջոցով լուծում տալ հետևյալ խնդիրներին՝

- ինքնահոս ոռոգման համակարգերի կառավարման միջոցով իջեցնել ջրի ինքնարժեքը, ապահովել հուսալի ջրամատակա ջրապահովությունը,

- համակարգի տեխնիկական վիճակի բարելավման միջոցով ապահովել հուսալի ջրամատակարարում, ջրի կորուստների շահագործման ծախսերի նվազեցում,

- լրացուցիչ ջրառի շնորհիվ բարձրացնել երկրագործության արդյունավետությունը,

- պայմաններ ստեղծել ոռոգման համակարգերի շահագործման և պահպանման գործընթացների ապապետականացման

- կառուցվածքային բարեփոխումների իրականացմամբ բարելավել համակարգերի արդյունավետ կառավարումը, ապահր իրազեկումը կիրարկող սակագնային քաղաքականության մասին,

ը. **բնական կերահանդակների (արոտների) բարելավման և ջրաբերիցման ծրագրի** իրականացում: Վերջինիս կ Համաշխարհային բանկի վարկային միջոցները: Ծրագրի իրականացման արդյունքում կբարձրանա բնական կերահանդակնեյ կավելանան իրական եկամուտները, որը կնպաստի անասնապահության զարգացմանն ու աղքատության նվազեցմանը,

թ. **Արարատյան հարթավայրի ոռոգելի երկրորդային աղակալված հողերի արմատական բարելավման ծրագ** իրականացման արդյունքում շուրջ 8.0 հազ. հա հողատարածքներում կկարգավորվեն գրունտային ջրերի մակարդակները, կկ աղակալման գործընթացները, կկանխվի այդ տարածքներում գտնվող բնակավայրերի ջրակալումը, կապահովվի գյուղատնտ կայուն բերքատվություն, որը կնպաստի աղքատության կրճատմանը,

ժ. ոռոգման ջրի բարձր պահանջարկ ունեցող հողատարածքներում մշակաբույսերի ճիշտ ընտրություն և դրանց մշակույ տեխնոլոգիաների կիրառում:

8) Օրգանական գյուղատնտեսության զարգացում

64. Միջազգային շուկայում, հատկապես Եվրամիության երկրներում, տարեցտարի աճում է պահանջարկը ինչպես թարմ օրգանական պարենամթերքների նկատմամբ: Հայաստանում առկա է որոշակի պայմաններ առավել բարձր ավելացված արժ սննդամթերքի արտադրության զարգացման համար:

65. Օրգանական գյուղատնտեսական արտադրությունը հիմնված է կայուն և հավասարակշռված ագրոէկոհամակարգերի ադոտոտող տեխնոլոգիաների օգտագործման բացառման, քիմիական նյութերի կիրառման խիստ սահմանափակման, բույսեր/ կենդանիների ցեղերի կենսաբազմազանության ավելացման և հողի բնական բերրիության բարձրացման, արդյունավետ ցանք օրգանական պարարտանյութերի կիրառման, վնասատուների ու հիվանդությունների դեմ պայքարի կենսաբանական և ֆիզիկ պայքարի կազմակերպման վրա:

66. Օրգանական արտադրության բնագավառում արգելվում է զենետիկական վերափոխված օրգանիզմների և դրանց ածո ճառագայթման, ինչպես նաև ժամանակակից որևէ կենսատեխնոլոգիական մեթոդների կիրառումը:

67. Անասնաբուծական ծագման մթերքների և դրանց վերամշակումից ստացվող օրգանական սննդամթերքի արտադրութ նախադրյալ է Հայաստանում ալպիական և ենթալպյան գոտու արոտավայրերի առկայությունը:

68. Հանրապետությունում օրգանական գյուղատնտեսության ձևավորման ու զարգացման համար անհրաժեշտ է.

ա. մշակել և ընդունել «Օրգանական գյուղատնտեսության մասին» ՀՀ օրենքի կիրարկումն ապահովող իրավական ակտեյ օրգանական գյուղատնտեսության հարաբերությունները կարգավորող իրավական դաշտը և համապատասխանության գնահ արտադրության մակնշման և պիտակավորման մոտեցումները, տնտեսավարողների պարտականությունները, ինչպես նաև բ աջակցության ուղղությունները,

բ. մասնավոր հատվածում համապատասխանությունը հավաստող (գնահատող) մարմինների ձևավորման աջակցություն ունենան վերահսկողության (տեսչական գործունեության) համապատասխան փորձ, ռեսուրսներ, որակավորված աշխատակիքի և իրականացնեն թափանցիկ և համապատասխանության գնահատման գործառնությունների իրականացման ընթացքում ապահով առևտրային գաղտնիությունը: Համապատասխանությունը գնահատող մարմինները պետք է հավատարմագրվեն պետական կողմից: Ընդ որում օրգանական արտադրանք ներմուծող երկիրը կարող է ցանկացած ժամանակ իրավասու լինել միջազգային անցկացնելու հանրապետությունից արտահանվող օրգանական մակնշումը կրող պարենամթերքների նկատմամբ,

գ. օրգանական արտադրության ազգային ստանդարտների (տեխնիկական կանոնակարգերի) մշակում և դրանց ներդաշնակ փոփոխություններին,

դ. օրգանական արտադրության խթանման նպատակով ոլորտի սուբսիդավորման մեխանիզմների մշակում և ներդրում,

ե. օրգանական արտադրության և օրգանական արտադրանքի վերաբերյալ սպառողների իրազեկության բարձրացման միջոցառումներին,

զ. օրգանական գյուղատնտեսական արտադրության ուղղությամբ մասնագիտացված փորձագույնների և ուսումնական աջակցություն:

69. Հանրապետությունում օրգանական արտադրության խթանման համար անհրաժեշտ է ապահովել աջակցությունը խտնորոշման տրամադրման, ինչպես նաև լրավճարների ուղղությամբ:

9) Բուսաբուծության զարգացում

(Ագրոտեխնիկական առաջադիմական տեխնոլոգիաների ներդրում, բարձր ավելացված արժեք ապահովող մշակաբույսեր սերտացիայի և սերմնաբուծության համակարգի զարգացում, սերմերի որակի հսկողության գործունե մեխանիզմների կիրառում, կարանտինի միջոցառումների իրականացում, մշակաբույսերի գենետիկական բազմազանության, ներառյալ՝ մշակաբույսի պահպանության ապահովում)

70. Բուսաբուծության զարգացում: Ռազմավարության շրջանակներում բուսաբուծության ճյուղի զարգացումն համարվում.

1) առաջնային սերմնաբուծության զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում.

2) ագրոտեխնիկայի առաջադիմական համակարգերի ներդրման միջոցով գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվությունից արտադրանքի հաշվով արտադրական ծախսերի կրճատումը.

3) ցանքատարածությունների կառուցվածքի բարելավումը և միավոր տարածությունից ստացվող եկամտի ավելացումը.

4) բարձր ավելացված արժեք ապահովող մշակաբույսերի ներդրումը, մշակության ագրոտեխնիկայի յուրացումը.

5) դաշտային կերարտադրության զարգացում, կերային մշակաբույսերի համախառն բերքի 2.5 անգամ ավելացում.

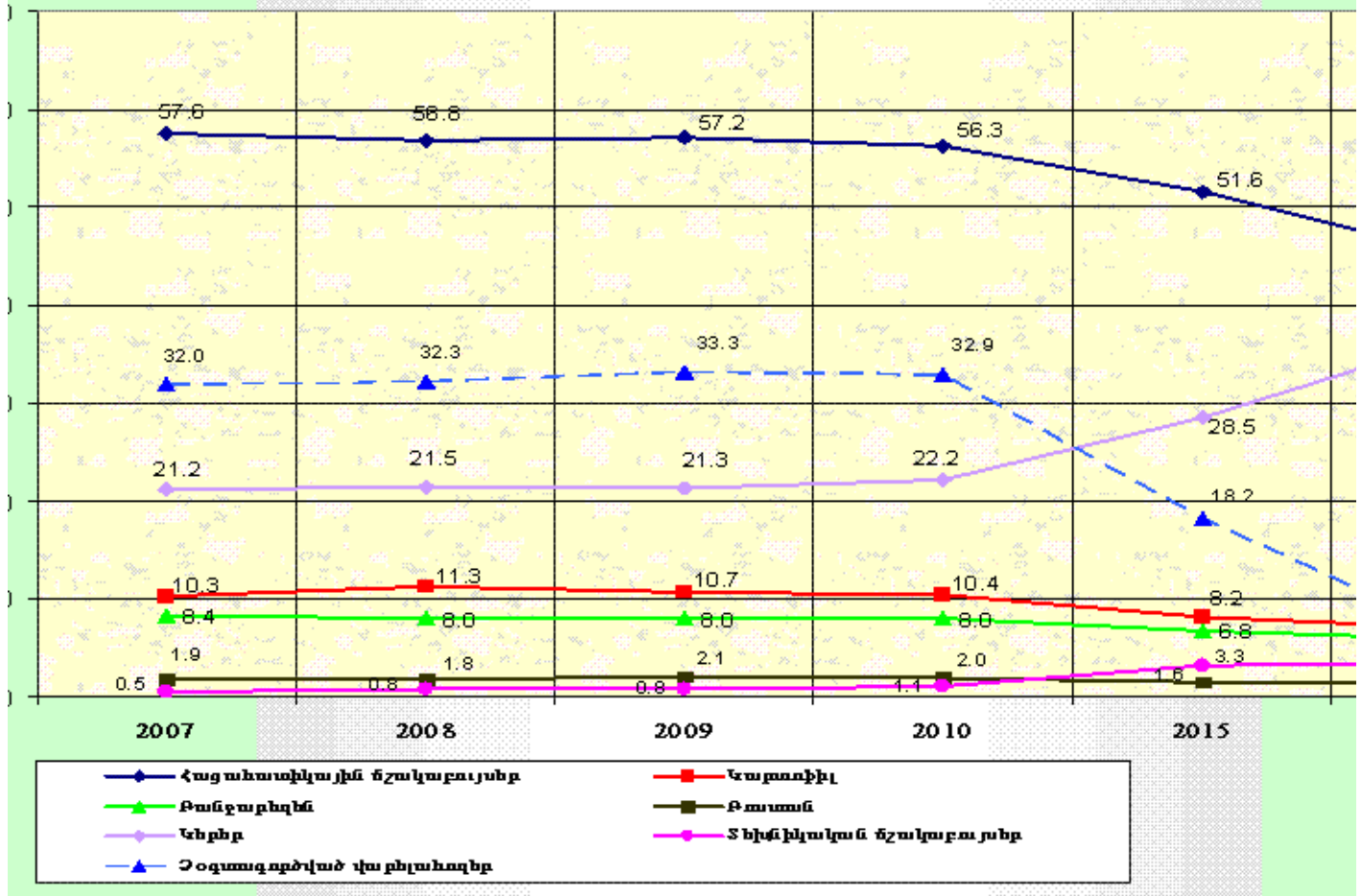
6) գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և դրանց վայրի նախնիների գենետիկական ռեսուրսների պահպանություն և կայուն

7) 420 հազ. հա վարելահողերի լիարժեք օգտագործումը, դրանից առնվազն 400 հազ. հա ինտենսիվ մշակություն (գծապահ

8) բազմամյա տնկարկների տարածության ավելացումը մինչև 86.0 հազ. հա, որից պտղատու այգիներ՝ 53.0 և խաղողիներ՝

71. Կանխատեսվող մակարդակի ձեռքբերման ռազմավարության ուղղություններն են.

ՀՀ ցանքատարածությունների կառուցվածքը 2007-2020թթ.

Գծապատկեր 6

1) հանրապետության գոտիական առանձնահատկություններին համապատասխան մշակության և բերքահավաքի առաջ արմատավորումը: Այդ նպատակով՝ նոր տեխնոլոգիաների ներդրման ծրագրի իրականացում, վերջինիս ուղղությամբ գյուղատնտեսությունում զբաղված տնտեսավարողներին խորհրդատվական ու տեղեկատվական աջակցություն:

2) բարձր ավելացված արժեք ապահովող մշակաբույսերի ընդլայնման նպատակով գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցածր ինտենսիվության մշակաբույսերը առավել արժեքավոր տեսակներով փոխարինման, հանրապետության պայմաններին հատկապես մշակաբույսերի (հնդկաձավար, ոլոռ, հաճար և այլն) մշակության տեխնոլոգիաների յուրացման, գյուղատնտեսության, պարարտացման, պաշտպանության առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրման ծրագրերի իրականացում: Տեղափոխությունների, մասնավորապես «Վանաձոր-քիմպրոմ» ՓԲԸ-ի կողմից պարարտանյութերի արտադրության հնարավորությունների,

3) բարձր ավելացված արժեքով գյուղատնտեսական մշակաբույսերի արտադրության խթանմանը կողովի «Հագարանյա հայաստանյան ծրագրի «Զրից դեպի շուկա» ենթաբաղադրիչի սկզբունքների հիման վրա նոր ծրագրերի իրականացումը, այդ ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման» երկրորդ ծրագրի շրջանակներում հանմարդկային իրականացվող տեխնոլոգիաների գնահատման և մրցակցային դրամաշնորհային ծրագրերի իրականացում:

4) սերմերի արտադրության, օգտագործման բնագավառում «Սերմերի մասին» ՀՀ օրենքի և դրա կիրարկումն ապահովող պահանջների կատարում:

5) սելեկցիայի և առաջնային սերմնաբուծության գիտական ապահովում, երկրորդային սերմնաբուծության ոլորտում մասնաճյուղի և սերմարտադրության հավաստագրում:

6) սորտափորձարկման համակարգի կատարելագործում և ընդլայնում:

7) առանձնակի ուշադրություն դարձնել զարնանացան հացաբույսերի (զարնանացան ցորեն, զարնանացան գարի, վիկ և բազմամյա և միամյա կերային մշակաբույսերի սերմնաբուծությանը:

8) խաղողի սելեկցիայի աշխատանքների նպատակաուղղում ցրտադիմացկուն, բարձրորակ, փոխադրաունակ, սեղանի, նոր սորտերի ստեղծմանն ու ներդրմանը: Առանձնակի ուշադրություն դարձնել վիթուսագերծ տնկանյութի արտադրության և վնասատուների դեմ պայքարի առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը:

9) բույսերի գենոֆոնդի պահպանության, սելեկցիոն նվաճումների լիարժեք օգտագործման և այս ոլորտում միջազգային հարգացում, 2010-2012թթ. «Բույսերի նոր սորտերի պահպանության միջազգային միությանը» և «Սերմերի որակի ստուգման

Հայաստանի Հանրապետության անդամակցություն.

10) հացահատիկային և կերային մշակաբույսերի, կարտոֆիլի և բանջարեղենի բարձր վերարտադրության սերմացուները տեսականորեն ընդլայնման և սերմերի որակի ստուգման աջակցություն: Հացահատիկային մշակաբույսերի սերմնաբուծության մշակում և իրականացում.

11) Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության Գյուղատնտեսության և պարենի կազմակերպության (ՖԱՕ), Գյուղատնտեսության միջազգային հիմնադրամի (ԻՖԱՒ), ինչպես նաև գյուղատնտեսության հետազոտական միջազգային կենտրոնների (ԻԿԱՐԴԻ աջակցությամբ՝ գյուղատնտեսական մշակաբույսերի սելեկցիայի ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրում, մասնավորապես (ինվիտոր) եղանակով սերմնաբուծության զարգացում.

12) վայրի հատապտուղների, դեղաբույսերի պլանտացիոն աճեցման, հատապտուղների արտադրության և վերամշակման

13) ՀՀ պետությունից և այլ աղբյուրներից կատարվող հատկացումների օգտագործման արդյունավետ մեխանիզմների կիրառության առավել փոփոխական և մասսայական վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարի աշխատանքների ծավալները: **ԲԻՈԴՆՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ 2010-2020ԹԹ. ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԿԵՏ և ՏԱՐԵԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ** մշակում և իրականացում.

14) բույսերի պաշտպանության միջոցների և պարարտանյութերի ներկրման, պահպանության ու վաճառքի գործընթացն ուժեղացում.

15) բույսերի պաշտպանության ինտեգրացված պայքարի ներդրում, օրգանական գյուղատնտեսության զարգացման նպատակով Եկոլոգիապես անվտանգ միջոցների կիրառության ընդլայնում: Բույսերի պաշտպանության ծառայություններ մատուցող մասնավորապես խթանում և դրանց կայացմանը մասնագիտական և խորհրդատվական աջակցություն.

16) հանրապետության տարածքի բուսասանիտարական անվտանգության ապահովման նպատակով **Բույսերի կարան 2010-2020ԹԹ. ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԿԵՏ և ՏԱՐԵԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ** իրականացում.

17) հանրապետության ներդրումային դիրքի բարելավման և գյուղատնտեսական մթերքների արտահանման խթանման և Համաշխարհային Կազմակերպության անդամակցության և Եվրամիության նոր հարևաններ ծրագրի շրջանակներում՝ բուսամոնիտորինգի և տեսչական գործունեության բարելավման աշխատանքների կատարում.

18) բուսասանիտարական փորձաքննության համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում և Առև Կազմակերպության պահանջներին համապատասխան նորմատիվային հիմքերի ներդրումակցում.

19) **հողերի ագրոքիմիական հետազոտության և բերրիության բարձրացման 2010-2020ԹԹ. ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԿԵՏ** իրականացման շրջանակներում ըստ տարածաշրջանների գյուղատնտեսական հողերի ագրոքիմիական քարտեզների վերանմշակաբույսերի պարարտացման արդյունավետ սխեմաների առաջադրում.

20) գյուղատնտեսական հողերի պարարտացման այլընտրանքային տեխնոլոգիաների կիրառում, մասնավորապես՝ սիդերմնացորդներով՝ պարարտացում:

72. Հայաստանի Հանրապետության ագրարային քաղաքականությունը նպաստելու է կենսաբազմազանության պահպանության լանդշաֆտների արդյունավետ կառավարման և բարելավման ծրագրավորմանը՝ ելնելով «Կենսաբազմազանության մասին», «Բնության ժառանգության ապահովման մասին», «Եվրոպայի վայրի բնության և բնական միջավայրի պահպանության մասին» կոնվենցիաների հիմնադրություններից:

73. Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի վայրի ցեղակիցների պահպանության աջակցությունն իրականացվելու է հետևյալ

1) ՀՀ կառավարության և դրան համայնքի աջակցությամբ Հայաստանի գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և դրանց վեգետիկական ռեսուրսների պահպանության և կայուն օգտագործման ծրագրի մշակում և իրականացում: Այդ նպատակով, գհամալրում, Հայաստանի տարածքում առկա հավաքածուների նմուշների փաստաթղթավորում և «Եվրոպական միջազգային մուտքագրում.

2) մշակաբույսերի և դրանց վայրի նախնիների գենետիկ բանկի ստեղծում.

3) բնական կերահանդակների բարելավում, արոտավայրերի ջրաբեկացում: Վերջինիս ուղղությամբ պետություն-մասնա համագործակցությամբ երկարաժամկետ ծրագրերի իրականացում.

4) տնտեսական արժեք ներկայացնող տեսակների պլանտացիաների և բուծարանների ստեղծում.

5) անտառների վերականգնում, անտառշինարարական այլ միջոցառումների իրականացում.

6) բնական աղետների (երաշտ, խորշակներ, սելավներ, ողողումներ, հողերի աղակալում, կարկտահարություն և այլն) անվտանգություն և հետևանքների մեղմմանն ուղղված, ինչպես նաև հակակարկտային կայանքների տեղադրման համալիր միջ

74. Բույսերի գենետիկական ռեսուրսների հուսալի պահպանումն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է՝

1) վերազինել գենետիկական ռեսուրսների հավաքածուներ պահպանող (ex situ) կազմակերպությունները անհրաժեշտ սա տեխնիկական միջոցներով.

2) ստեղծել պտղի և խաղողի տեղական և սելեկցիոն սորտերի դաշտային հավաքածուներ՝ կոլեկցիոն այգիների վերականգնետիկական բանկերից հայկական ծագում ունեցող նմուշների ձեռքբերման և նոր այգիների հիմնադրման միջոցով.

3) ընդլայնել վեգետատիվ եղանակով բազմացող բույսերի համար կենսատեխնոլոգիական եղանակով (in vitro) պահպան հնարավորությունները.

4) նպաստել բույսերի գենետիկական ռեսուրսների աճեցման (in situ) կառավարման բարելավմանը՝ տարածվածությամբ համակցությունների և նրանց տեսակային կազմի գույքագրման, տարածման գոտիների ճշգրտման, պաշարի հաշվառման և միջոցով.

5) մշակել և իրականացնել գյուղացիական տնտեսությունների պայմաններում (on-farm) բույսերի գենետիկական ռեսուրս

6) ստեղծել հնարավորություններ՝ ժամանակակից մեթոդներով հավաքածուների նմուշների հավաքման և հիմնական հա

7) ապահովել եզակի նշանակություն ունեցող գենետիկական ռեսուրսների կրկնօրինակումը և անվտանգ պահպանման ռ]

արտերկրում գենետիկական բանկում պահպանումը.

8) պարենի արտադրության և գյուղատնտեսության համար օգտագործվող բույսերի գենետիկական ռեսուրսների նմուշներ տեղեկատվության մատչելիության ապահովման մեխանիզմների ստեղծում.

9) բույսերի գենետիկական ռեսուրսների պահպանման և կայուն օգտագործման ազգային ծրագրի մշակում.

10) պարենի արտադրության և գյուղատնտեսության համար օգտագործվող բույսերի գենետիկական ռեսուրսների պահպանումը և ներդրումը տարածաշրջանային և միջազգային կազմակերպությունների հետ սերտ համագործակցում:

Բուսաբուծության հիմնական ցուցանիշների կանխատեսումները ներկայացվում են աղյուսակներում (աղյուսակ 2, 3):

10) Անասնաբուծության զարգացում

(Անասնաբուծության ճյուղերի արդյունավետ զուգակցման և ռացիոնալ տեղաբաշխման աջակցություն, տոհմային գործիքացառումների իրականացում, անասնաբուծության համակարգի բարելավում և անասնաբուծական միջոցառումների արդյունավետության կերի բազայի զարգացում, անասնաբուծական առևտրային կազմակերպությունների զարգացման աջակցություն կենդանիների ցեղերի գենետիկական բազմազանության պահպանության ապահովում)

75. Ռազմավարության շրջանակներում անասնաբուծության զարգացման գերակայություններն են.

1) թարմ կաթի և կաթնամթերքների, ոչխարի մսի և ձվի նկատմամբ հանրապետության ներքին շուկայի պահանջարկի և խոզի մսի նկատմամբ շուրջ 80 տոկոսով բավարարում, իսկ թռչնի մսի ավելի քան 50 տոկոսով ապահովում: Պանիրների և վեպարտահանման ծավալների ավելացում.

2) բարձր մթերատու հատկանիշներ ունեցող կաթնատու և մսատու ուղղության գյուղատնտեսական տոհմային կենդանի տեղական ցեղերի բարելավում և անասնաբուծության վարման արդյունավետ համակարգերի ներդրում: Մասնավորապես՝ կրթական նպատակով շարունակել Սիմենթալ, Հոլշտեյն և Շվից ցեղերի երիտասարդների ներմուծումը: Մասնավորապես՝ զարգացնել շոտլանդական Հայլենդյան ցեղի տավարի հարմարեցման ծրագրի իրականացումը: Այս ցեղի անասունները ցրտաանասնաշենքերի պահանջ չունեն և տարին բոլոր, անգամ ձյունածածկ տարածքներում օգտագործում են բնական կերահանդ

3) իրանական կողմի պահանջարկի բավարարման առումով առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում ոչխարաբուծության զարգացումը և «Հայաստանի Հանրապետությունում ոչխարաբուծության զարգացման 2010-2020թթ. Ծրագրի» մշակում, որի շրջանակներում գլխաքանակի կրկնապատկումը և բնական կերահանդակների բարելավման և շուրջտարյա արածեցման (ամսական արտադրությունը միջոցով) խնայողական սխեմաների կիրառում.

4) կերային մշակաբույսերի տարածքների ընդլայնման, բնական կերահանդակների (արոտների և խոտհարքների) արդյունավետության բարելավման միջոցով անասնակերների սեփական արտադրության հնարավորությունների լիարժեք օգտագործում

5) խորհրդատվության ապահովման և նպատակային վարկավորման միջոցով անասնապահության ոլորտում տնտեսության առևտրային կազմակերպությունների ձևավորման խթանում.

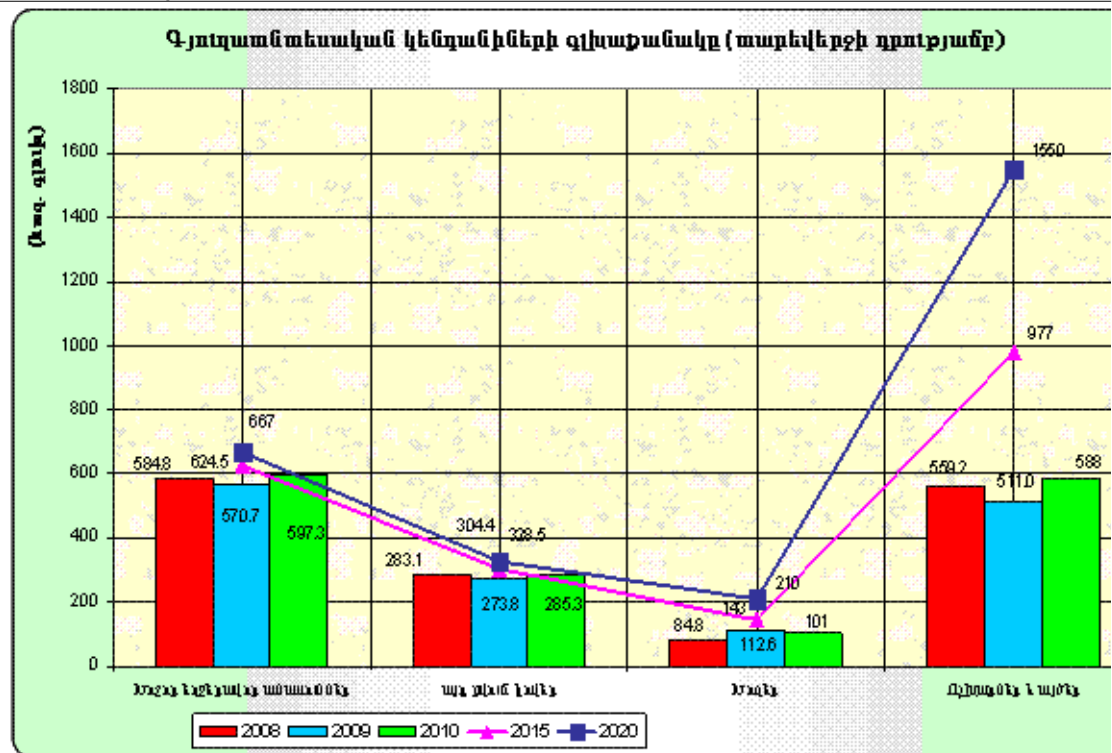
6) անասունների կերակրման և պահվածքի բարելավման, տոհմային գործի զարգացման և անասնաբուծասանիտարական կազմակերպման մեխանիզմների կատարելագործման միջոցով անասնապահության ճյուղում արտադրողականության և անասնաբուծության բարձրացում.

7) արտահանման ուղղվածություն ունեցող թեթև արդյունաբերության ավանդական ճյուղերի (գորգագործություն, կոշիկ արտադրություն) զարգացում և դրա հիման վրա բրդի և կաշվի պահանջարկի ավելացում.

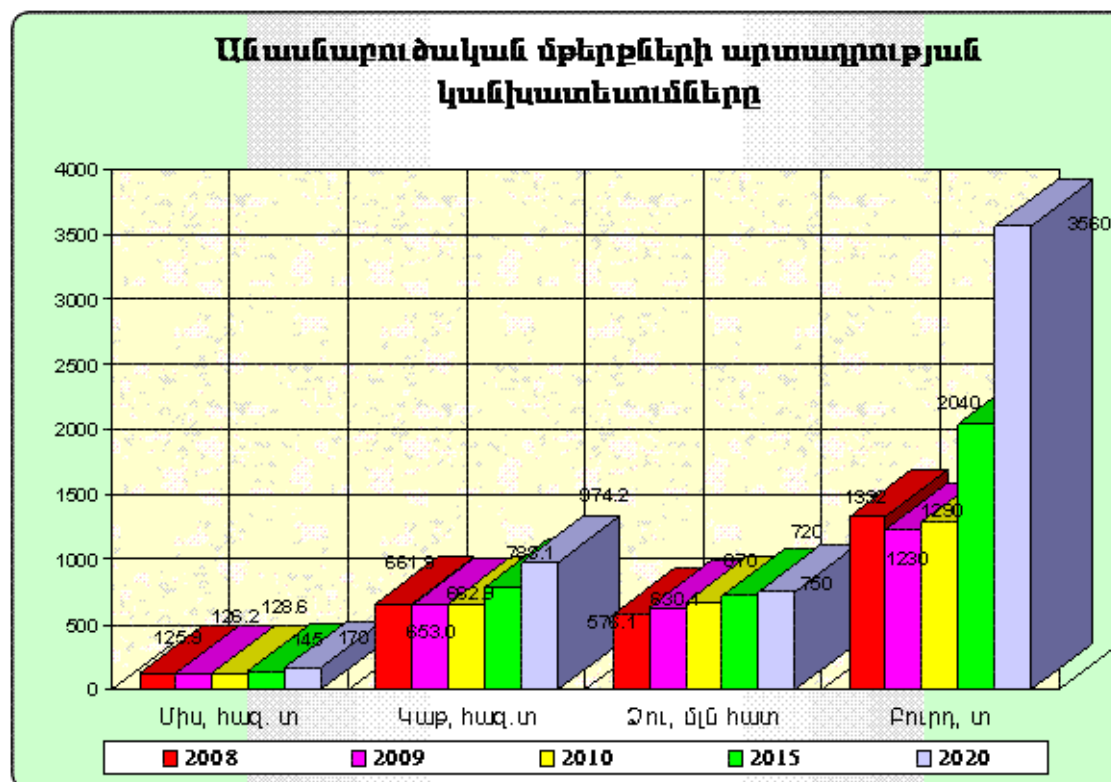
8) ալյուրական արտադրության բարելավման և նպատակային օգտագործման համակարգի ներդրման միջոցով շվեյցարական և արտահանման ծավալների ավելացում.

9) անասնազրկաքանակի հաշվառման, համարակալման և տեղեկատվական համակարգի ձևավորման հիման վրա տոհմ կատարելագործում ու անասնաբուծական միջոցառումների արդյունավետության բարձրացում, ինչպես նաև ոլորտի պետական հասցեական իրականացում:

76. Անասնազրկաքանակի կայունացման տնտեսական հիմքը սեփական կերարտադրության իրական հնարավորությունն սահմանային արդյունավետության և անասնապահական մթերքների տեղական արտադրության հարաբերական առավելությունը: Կերքինից ելնելով՝ կորսվող անասնազրկաքանակի ավելացման միտում (գծապատկեր 7, 8):

Գծապատկեր 7

Գծապատկեր 8

77. Գյուղացիական տնտեսությունները կավելացնեն խոշոր եղջերավոր անասունների, ոչխարների, այծերի և խոզերի գլխաքանակը մակարդակի պարագայում, դրանք ապահովում են՝ կայուն զբաղվածություն, դրամական հոսքերի թարմ և վերամշակված անասնապահական մթերքների նկատմամբ ներտնտեսային կարիքների բավարարում և բարձր իրացվածության ապահովում: Գյուղացիական տնտեսություններում գլխաքանակի ավելացմանը կնպաստեն նաև գյուղական հսկայի հավաքման և իրացման կառույցները, սպանդանոցները, արտադրության բարելավման ծրագրերը, դաշտային կերարտադրության և կախված անասնապահության ոլորտի շեմից նպաստառուների ընտրության չափորոշիչների վերանայումը:

78. Հանրապետության պարենային ապահովության մակարդակի բարձրացմանը և գյուղական աղքատության կնպաստի մեղմաբուծության և ձկնաբուծության զարգացումը: Այդ նպատակով աջակցություն կցուցաբերվի մեղրի և մեխանիզմների մատչելիության և շուկայահաման դժվարությունների հաղթահարման ուղղությամբ: Արտաքին շուկաների օրակցի և փաթեթավորման ապահովման նպատակով Գյուղատնտեսության զարգացման ներդրումային հիմնադրամի (ՖԱՐՍՎ) ներդրումային ծրագրեր: Հետևողականորեն կիրականացվի մեղմաբուծությունը խորհրդատվական և տեխնոլոգիական, մեղմաբուծության հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությամբ ոլորտի օրենսդրական կարգավորված ստանդարտների դեմ պայքարի աշխատանքների կազմակերպման, ինչպես նաև մեղրի և գուգակցվող արտադրանքների (մեղր արտադրության աջակցություն:

79. Կարևոր գերակայություն է նաև ձկնաբուծության ոլորտի ընդլայնումը: Այս ուղղությամբ անհրաժեշտ է միջազգային աշխատանք տանել ձկնաբուծական արտադրանքի վերամշակման կարողությունների ընդլայնման և արտաքին շուկայի չափ արտահանման աջակցության համար:

80. Անասնապահության ոչ ավանդական ձևերի (սագեր, հնդկահավեր, ջայլամներ, փափաններ, ճագարներ և այլն) զարգացում:

81. Ընդհանրապես անասնաբուծության ճյուղի արդյունավետ տեղաբաշխման, նախընտրելի ուղղություններով մասնագիտացությունների չափերի խոշորացման համար իրականացնել բազմակողմանի խորհրդատվություն և նպատակային վարկ

82. Վերոնշյալ գերակայությունները և զարգացման միտումները հիմք ընդունելով կանխատեսվել են անասնաբուծության (աղյուսակներ 4, 5):

83. Կանխատեսվող մակարդակի ապահովման ռազմավարական ուղղություններն են.

1) տոհմային գործի զարգացման համալիր միջոցառումների իրականացում: Ագրարային ոլորտում իրականացվող փոփոխումներին հաջորդող ժամանակահատվածում տոհմային գործի ձևափոխման և արհեստական սերմնավորման ծավալ հետևանքով հանրապետության պայմաններում բուծվող անասունների ցեղերի գենոֆոնդի պահպանությունը վտանգվել է, տնտեսափոխադրում և հատկապես խոշոր եղջերավոր անասունների տոհմային հատկանիշները վատացել են ավելի քան 30 տոկոս զարգացման նպատակով նախատեսվում է`

ա. տոհմային անասնաբուծության զարգացման երկարաժամկետ 2010-2020թթ. ծրագրի մշակում և իրականացում. հանրապետության պայմաններին հարմարեցված անասունների ցեղերի գենոֆոնդի, գյուղատնտեսական կենդանիների բազմազանության պահպանություն և սելեկցիոն նպատակներով օգտագործում, արհեստական սերմնավորման ենթակառուցվածքի և ավելացում և արդյունքում սերմնավորության ցուցանիշի և մատղաշի տոհմային հատկանիշների բարելավում,

գ. հոտի բարելավման աշխատանքների իրականացում (մասնավորապես` եղջերահատում, բաց պահվածքի կիրառում, հոտաձևացում և կոպիտ կերերին վաղ ընտելացում, ժամանակին և ճիշտ խոտանման կազմակերպում), տվյալ աշխատանքն զարգացման կենտրոն հիմնադրամի (CARD) հնարավորությունների և փորձի օգտագործում: Վերջինիս կողմից գյուղատնտեսական մարզային կենտրոնների համապատասխան մասնագետներին և այլ կառույցներին ուսուցման կազմակերպում,

դ. գյուղատնտեսական կենդանիների համարակալման և հաշվառման ծրագրի իրականացում,

ե. գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշների բարելավման նպատակով շարունակել արտերկրից բարձր սերմնահեղուկի ներմուծման և անասնապահական տնտեսություններին մատչելի պայմաններով տրամադրման ծրագրերը.

2) կերարտադրության, կերակրման և պահվածքի բարելավում: Անասնապահության զարգացման հիմնական և լիարժեք կերի բազայի ստեղծումն է: Այդ նպատակով նախատեսվում է.

ա. դաշտային կերարտադրության զարգացման, առավել բարձրարժեք կերային մշակաբույսերի տրոսերի շրջանացման և բարելավման հաշվին սեփական կերարտադրության ավելացում,

բ. արոտավայրերի երկարաժամկետ վարձակալության և մասնավորեցման խրախուսում, հեռագնա արոտների արդյունաբերական մեխանիզմների ներդրում, արոտավայրերի վարձակալների և սեփականատերերի կողմից արոտների բարելավման տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվության ապահովում,

գ. բարձրադիր գոտու արոտների արդյունավետ օգտագործման մեխանիզմների կիրառում,

դ. բազմամյա և միամյա կերային մշակաբույսերի տարածքների ընդլայնման միջոցով դաշտային կերարտադրության կա

ե. հատիկային և համակցված կերերի, ինչպես նաև սպիտակուցային և վիտամինային հավելումների արտադրության գծով ձեռնարկատիրության աջակցություն,

զ. լեռնային արոտավայրերի դեգրադացման աստիճանի գնահատում և դրանց բարելավման միջոցառումների մշակում:

84. Անասնաբուծական համակարգի բարելավում և անասնաբուծական միջոցառումների արդյունավետություն

1) գյուղատնտեսական կենդանիների անասնաբուծական համակարգի բարելավման նպատակով նախատեսվում է.

ա. կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելում, կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր հիվանդություն պաշտպանություն և հանրապետությունում գյուղատնտեսական կենդանիների շրջանում անասնահամաճարակային բարենստեղծության չափորոշիչներին համապատասխան 2011-2020թթ. գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների կա մշակում: Վերջինիս իրականացման միջոցով ապահովել հասուն վտանգավոր հետևյալ հիվանդություններով` սիրիական, բրդաբուծ, խշխշան պալար, խոզերի ժանտախտ վարակված կենդանիների գլխաքանակի նվազեցում: Անհրաժեշտության դեպքում հիվանդությունների (թոչնագրիայի, խոզերի աֆրիկյան ժանտախտի, թոչնոտների ժանտախտի, կատաղության և այլն) կանխարգելիչ իրականացում` համապատասխան շահագրգիռ կառույցների մասնակցությամբ,

բ. անասնաբուծության բնագավառի օրենսդրական հիմքերի հետևողական կարգավորում, սննդի անվտանգության պահպանման անասնաբուծական մթերքների սանիտարական փորձաքննության համակարգի բարելավման նպատակով այդ գործառնությունը և հավատարմագրում, լաբորատորիաների տեխնիկական հագեցվածության բարձրացում և կադրային ապահովում,

- գ. նպատակային վարկավորման և դրամաշնորհային ծրագրերի միջոցով անասնաբուժական դեղամիջոցների տեղական դրանց փորձաքննության, ստանդարտների և իրացման համակարգի կանոնակարգում,
- դ. Առևտրի Համաշխարհային Կազմակերպությանը և Միջազգային Էպիդեմիոլոգիական կազմակերպությանը փաստաթղթերի նույնականացումը, տեսչական հսկողության ուժեղացում,
- ե. տարածաշրջաններում պետական անասնաբուժական ծառայությունների վերակազմավորման, դրանց գույքի ապապեկազմակերպությունների տեխնիկական աջակցության միջոցով մասնավոր անասնաբուժական ծառայության ձևավորման խլ
- զ. գյուղական համայնքներում անասնաբույժների ինստիտուտի ամրապնդում՝ դրանց նյութատեխնիկական բազայի համբյուրներից հատկացումների ավելացման և վճարովի անասնաբուժական ծառայությունների ընդլայնման միջոցով:

11) Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակում

(Ոլորտի զարգացում և վերամշակող կազմակերպությունների ռացիոնալ տեղաբաշխում: Առաջավոր տեխնոլոգիաների մրցունակության բարձրացում: Մարքեթինգային աջակցություն և հումք արտադրողների հետ պայմանագրային հարաբեր

79. Հայաստանում ագրարային ոլորտի զարգացման շարժիչ ուժը գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման համակարգի արտահանման ուղղվածություն ունեցող գյուղատնտեսության ձևավորման հիմնական նախապայմանն է: Բացի այդ ներկա լուծվածությունների վարկավորման, տեխնոլոգիաների կատարելագործման, նյութատեխնիկական միջոցների մատակարարման կիրառման և այլ խնդիրներ առավել արդյունավետ կերպով կարող են լուծվել ագրովերամշակող կազմակերպությունների հետ խորացման միջոցով:

80. Հայաստանում ավանդաբար զարգացած էր գինեգործությունը, մրգի և բանջարեղենի պահածոների, ծխախոտի, մսի և ոգելից խմիչքների և զարեջրի արտադրությունը:

81. Այս համակարգը հիմնականում ուղղված էր ներքին պահանջարկի բավարարմանը, սակայն գինիների և պահածոներ էր Խորհրդային միության հանրապետություններ, մասնավորապես՝ Ռուսաստան: Տնտեսական բարեփոխումներին հաջորդող հարաբերությունների փոփոխությունները ցույց տվեցին, որ անցյալից ժառանգած գործարանները՝ իրենց գերագործություններով մակարդակով չեն բավարարում ներքին և արտաքին շուկայի ներկայիս պահանջներին: Ուստի մասնավորեցումից հետո խիստ վերամշակող ընկերություններ ենթարկվեցին տեխնոլոգիական վերազինման և թողարկում են ներքին ու արտաքին շուկայում

82. 90-ական թվականներին գյուղատնտեսական հումք վերամշակող համակարգի հզորությունների սահմանափակումը մսի և պտղի այգիների տարածության կրճատման, ինչպես նաև հումք մատակարարող գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտ

83. Հայաստանի ներկայիս հաղորդակցության ուղիների և Առևտրի Համաշխարհային Կազմակերպության անդամակցությունների զարգացման միակ ուղին սեփական հումքի հիման վրա միջազգային շուկայում մրցունակ արտադրության գինիների ճանապարհը բարձրորակ գինիների և կոնյակների արտադրությունն է: Այդ նշանակում է, որ նոր հարաբերություն անհրաժեշտ է արմատապես վերանայել այգիների տեղաբաշխումը, դրանց առտային կազմը, գինեգործության ու խաղողագրությունները:

84. Վերջին տարիներին գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման համակարգում նկատելի է որոշակի առաջընթաց Մասնավորապես՝ գործող և նոր ստեղծվող գործարաններում արդիական տեխնոլոգիաների կիրառումը, արդյունավետ մենեջման ծառայությունների զարգացումը բարձրացրել է թողարկվող արտադրանքի մրցունակությունը:

85. Միաժամանակ հումք արտադրողների հետ պայմանագրային հարաբերությունները նպաստում են փոխհամագործակցության զարգացմանը: Ռազմավարական առումով այս համակարգի զարգացման գերակայություն

- 1) արտադրական հզորությունների ընդլայնում, տեսականում մեծացում և արտադրանքի մրցունակության բարձրացում.
- 2) արտադրանքի իրացման (շուկայահանման) գործառնությունների ակտիվացում և արտահանման ծավալների ավելացում.
- 3) որակի կառավարման, ստանդարտացման և հավաստագրման միջազգային չափանիշներին բավարարող համակարգի
- 4) վերամշակող արտադրության ռացիոնալ տեղաբաշխում, հատկապես Տավուշի, Սյունիքի, Վայոց ձորի և Լոռու մարզի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման խթանում.
- 5) վայրաժ պտուղների և հատապտուղների վերամշակման նոր տեխնոլոգիաներով հագեցված փոքր և միջին ձեռնարկույ խթանում:

86. Գյուղատնտեսական հումքի վերամշակման համակարգի պետական աջակցության ուղղություններն են.

- 1) արտաքին առևտրի ռազմավարության հստակեցում, տրանսպորտային ուղիների շրջափակման վերացման հետևողա
- 2) բիզնես-տեղեկատվության տարածում, մարքեթինգային և գիտական հետազոտությունների ընդլայնում.
- 3) մասնագիտական կադրերի պատրաստում և առաջադիմական տեխնոլոգիաների ներդրման տեխնիկական աջակցությ
- 4) հումք արտադրողների և վերամշակողների միջև կոոպերացիայի ձևավորման աջակցություն.
- 5) շուկային արագ հարմարվող փոքր արտադրությունների ստեղծման աջակցություն.
- 6) խաղողագործության և գինեգործության և մարքեթինգային բնագավառում կադրերի պատրաստում, վերապատրաստո հետազոտությունների իրականացում և դրանց արդյունքների ներդրման աջակցություն.
- 7) վերամշակող արդյունաբերության, հատկապես՝ գինիների, մուրաբաների, ջեմերի, կոնֆիտյուրների, օշարակների, չրե աղանդերների և այլնի (ալանի, սուջուխ, դոշաբ, ըմպելիքների և թեյերի համար խոտաբույսերի և դեղաբույսերի փաթեթավոյ ուղղությամբ փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման խթանում.

8) վերամշակող կազմակերպությունների և տեխնիկական առտերի խաղող արտադրողների միջև պայմանագրային փոխ ձևավորման գործընթացին աջակցություն՝ այդ ուղղությամբ գործող մեխանիզմների մշակում, որոնք պետք է միտված լինեն

մատչելիության բարձրացմանը, ռիսկերի նվազեցմանը և վճարային կարգապահության բարձրացմանը.

9) խաղողագործության և գինեգործության զարգացման գործում տեղական և արտաքին ներդրումների համար բարենպաստ ներդրումային միջավայրի ձևավորում, հումքի արտադրության և վերամշակող համատեղ կազմակերպությունների ստեղծում:

10) ներքին և արտաքին շուկաներում խաղողի վերամշակումից ստացված արտադրատեսակների մրցունակությունը բարձրացնելու և արտաքին շուկաներում կապերի ընդլայնում, Անկախ Պետությունների Համագործակցության և այլ երկրներում ցուցահանումներ անցկացնելու միասնական դաշտի ձևավորման և տնտեսավարող սուբյեկտների համար տեղեկատվության մատչելիություն:

87. Վերոհիշյալ միջոցառումների իրականացմանը կնպաստակառնող Վնասաշահության զարգացման ներդրումային մասնակցությամբ իրականացվող ծրագրերը: Բացի այդ կշարունակվի «Հազարամյակի մարտահրավերներ» հիմնադրամի հաղթող շուկա» ենթաբաղադրիչի միջոցներով գյուղատնտեսական մթերքներ վերամշակողներին՝ նոր տեխնոլոգիաների ներդրումն ունեցնող անվտանգության պահանջների ապահովմանը ցուցաբերվող աջակցությունը:

88. Պետություն-մասնավոր հատված համագործակցության զարգացման շրջանակներում կխթանվեն արտահանման կողմնակառնողների արտադրության ավելացումը և ներկրվող պարենամթերքները տեղական արտադրությամբ փոխարինման Մասնավորապես՝ որպես գերակայություն կդիտարկվեն՝ օրգանական գյուղատնտեսական հումքի վերամշակումը, բարձրորակ հատկապես կոնյակի, հյութերի խտանյութի, տոմատի մածուկի, պահածոների և չոր մրգերի արտադրության ավելացումը:

12) Գյուղատնտեսության արտադրատեսակական սպասարկումների զարգացում և արտադրության տեխնիկական բարձրացում

89. Տեխնիկական առաջընթացի և սահմանափակ ռեսուրսների պայմաններում առավել բարձր արդյունքի ապահովման և արտադրության ինդուստրացումն է: Վերջինս յուրահատուկ է նաև գյուղատնտեսությանը: Մակայն Հայաստանի գյուղացիական շախմատի և խիստ մասնատված հողակտորների պայմաններում ինտենսիվ տեխնոլոգիաների կիրառությունը լուրջ դժվարությամբ կողմից գյուղատնտեսական տեխնիկայի անբավարարությունը, ծայրաստիճան բարձր մշակվածությունը և մյուս կողմից փորձից ոչ արդյունավետ շահագործումը խոչընդոտներ են ստեղծում ճյուղի ինտենսիվության մակարդակի բարձրացման համար պահանջում է տնական և համալիր միջոցառումների իրականացում: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է.

1) հատկացնել հողային հարաբերությունները և մշակել հողերի ոչ նպատակային օգտագործման դեպքում առանց սեփականության հողօգտագործման արդյունավետ մեխանիզմների (վարձակալություն, ժամանակավոր օգտագործման տրամադրման ժամկետներ և այլն) կիրառում:

2) տեխնիկական մշակաբույսերի առավել յուրահատուկ արտադրական գործընթացների մեքենայացմանը վերամշակող և օժանդակություն (շաքարի ճակնդեղի, հատիկալոնդեղեն մշակաբույսերի, հատիկի եգիպտացորենի կոմբայնային բերքահավաք) օժանդակություն (շաքարի ճակնդեղի, հատիկալոնդեղեն մշակաբույսերի, հատիկի եգիպտացորենի կոմբայնային բերքահավաք)

3) գյուղատնտեսական տեխնիկայի ձեռքբերման մասնակցային դրամաշնորհների, ապրանքային վարկավորման համակարգի դրամաշնորհային ծրագրերով տեխնիկայի մատչելի պայմաններով մատակարարման, լիզինգային մեխանիզմների կիրառում

4) պետություն-մասնավոր հատված համագործակցությամբ գյուղատնտեսական տեխնիկայի կոոպերացման, բաժնետիրության շրջանակներում հավաքակալայինների ձևավորում, տվյալ բնագավառում մրցակցային դաշտի ստեղծում, ծառայությունների մատչելիության ապահովում:

5) հողի զբոյսական (անվար) մշակության տեխնոլոգիայի ներդրում և այդ նպատակով համապատասխան գյուղատնտեսական աջակցություն:

6) պետությանը տրամադրվող դրամաշնորհային ծրագրերի նպատակառնող գյուղատնտեսության նյութատեխնիկական ապահովվածության մակարդակի բարձրացմանը:

7) բնական աղետների դեմ պայքարի, մասնավորապես հակակարկտային համակարգի նոր տեխնոլոգիաների ներդրում:

8) հանրապետության ուղղաձիգ գոտիականության առանձնահատկություններին համապատասխան տեխնիկայի շարժական կազմակերպման աջակցություն:

13) Գյուղական համայնքներում ենթակառուցվածքների զարգացում

90. Գյուղատնտեսության և գյուղի սոցիալական զարգացման խնդիրները փոխկապակցված են, որպես կանոն զարգացած ունեցող համայնքներում գյուղատնտեսության ինտենսիվացման մակարդակը ավելի բարձր է: Իր հերթին, բարձր արդյունավետությամբ է գյուղական ենթակառուցվածքների զարգացմանը: Այս տեսանկյունից ռազմավարությունը ներառում է գյուղական որոնք ուղղակիորեն պայմանավորված են գյուղատնտեսության զարգացմամբ և նպաստում են այդ ճյուղի զարգացմանը: Մասնավորապես՝ համակարգի, ճանապարհային ցանցի, տրանսպորտի և կապի, ջրամատակարարման և այլն: Նշված բնառազմավարական ուղղություններն են՝

1) վառելիք էներգետիկ համակարգի բնագավառում.

ա. պետական-մասնավոր հատվածների համագործակցությամբ, ինչպես նաև այլ աղբյուրներից ֆինանսական միջոցներով գյուղական համայնքների գազիֆիկացում և համապատասխան պայմանների առկայության դեպքում փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կառուցում՝ պահպանելով անվտանգության պահանջները և բնապահպանական նորմերը:

բ. կենսագազի, երկրաջերմային, արևային և վերականգնվող էներգիայի այլ աղբյուրների ներուժի արդյունավետ օգտագործումը, այլև արդյունաբերական նշանակություն ունի գյուղական տարածքների զարգացման համար:

2) ջրամատակարարման բնագավառում.

ա. մատակարարվող ջրի որակի բարելավումը, ջրի կորուստների կրճատումը, իսկ հեռանկարում՝ խմելու ջրի շուրջօրյա

ապահովում.

բ. անհրաժեշտ ջրաքանակի պաշարների ստեղծում և կառավարում, ջրամատակարարման համակարգի անվտանգ շահ օգտագործման վերակառուցումը և նորերի կառուցում.

գ. գյուղական համայնքներում կոյուղացման աշխատանքների շարունակում, կենսաբանական մաքրման կայանների տեղափոխումը և վարակիչ հիվանդությունների տարածումը.

3) ավտոմոբիլային տրանսպորտի բնագավառում.

ա. բարձրացնել տրանսպորտային միջոցներով օգտվելու մատչելիությունը՝ հատկապես հեռավոր (ծայրամասային) լեռն բնակավայրերում.

բ. տրանսպորտային ծառայությունների լիարժեք շուկայի կայացման նպատակով՝ բարելավել մարքեթինգային կառույցն ապահովել փոխադրումների մրցութային ընտրություն, կատարելագործել արտոնագրման և սերտիֆիկացման համակարգերը

գ. շարունակել տրանսպորտի ոլորտում իրականացվող բարեփոխումները՝ ուղղված գյուղական տարածքների գործարար և ճոճանակային միգրացիայի միջոցով աշխատուժի շուկայի զարգացմանը.

4) ճանապարհաշինության բնագավառում.

ա. ՀՀ պետական բյուջեի և ֆինանսավորման այլ աղբյուրների հաշվին շարունակաբար իրականացնել գյուղական բնակավայրերում ավտոմոբիլային ճանապարհների հիմնանորոգման աշխատանքները (հատկապես՝ լեռնային և սահմանամերձ գոտում), ապահովել լիարժեքություն.

բ. միջնաժամկետ հեռանկարում գրեթե բոլոր բնակավայրերը միջպետական նշանակության ճանապարհներին կապող ա ճանապարհի առկայության ապահովում.

5) կապի, լրատվության և տեղեկատվության բնագավառում.

ա. կապի համակարգի արդիականացում գյուղական համայնքներում, կապի միջոցներից օգտվելու մատչելիության բարձրացումը և անվտանգության թվայնացում.

բ. պահուստային (ռեզերվային) ու այլընտրանքային ենթակառուցվածքների, ինչպես նաև շարժական (մոբիլ) կապի միջոցների զարգացում.

գ. Հայաստանի Հանրապետության բոլոր մարզերում կապի համակարգի ծավալում՝ գծային, ռադիոտեղեկային, այլընտրանքային զարգացման միջոցով.

դ. կապի համակարգի հուսալի պահպանում արտաքին միջամտությունից.

ե. կապի ժամանակակից միջոցների (ինտերնետային, բջջային և այլ) հասանելիության և լիարժեք ծածկույթի ապահովում հեռավոր գյուղական տարածքները, ծառայությունների շուկայի այդ հատվածում առողջ մրցակցության ապահովում.

զ. հեռահաղորդակցության և փոստային կապի ոլորտներում շուկայական տնտեսությանը բնորոշ հարաբերությունների և 91. Գյուղական բնակչության կենսամատակարարակի և գյուղատնտեսության ճյուղի արդյունավետության բարձրացման առաջնությունը գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացումը: Շուկայական հարաբերությունների ձևավորման անցումային և պետության կողմից այդ ենթակառուցվածքների ուղղակի աջակցության անհրաժեշտությունը: Հետագայում աստիճանաբար ինքնակառավարման մարմինների և մասնավոր հատվածի մասնակցությունը սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացման և Սույն ռազմավարության շրջանակներում կարևորվում է գյուղի սոցիալական զարգացման հետևյալ ուղղությունները.

1) կրթամշակութային և մարզական օբյեկտների շինարարություն և վերանորոգում.

2) ագրոտուրիզմի զարգացման ծրագրերի մշակում և իրականացման տեխնիկական աջակցություն.

3) ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության նպատակով փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացում.

4) գյուղաբնակ կանանց գործարար ակտիվության բարձրացման նպատակային ծրագրերի իրականացում.

5) գյուղական զարգացման ռազմավարության մշակում.

6) գյուղատնտեսական կոոպերացիայի զարգացման խթանման նպատակով Առևտրի Համաշխարհային կազմակերպության պարտավորությունների շրջանակներում, հարկային համակարգի կատարելագործում.

7) կայուն զարգացման ծրագրի շրջանակներում գյուղական աղքատության հաղթահարման միջոցառումների իրականացում

14) Գյուղատնտեսական ռիսկերի մեղմացում

92. Հայաստանի ռիսկային գյուղատնտեսության պայմաններում նախատեսվում է ռիսկերի կանխատեսման, հնարավորի հետևանքների հաղթահարման հետևյալ ուղղությունները.

1) գյուղատնտեսության փոխադարձ ապահովագրության համակարգի ներդրման աջակցություն.

2) հակակարկտային համակարգի վերականգնման փորձնական ծրագրի իրականացում.

3) ջրախնայողական տեխնոլոգիաների ներդրում,

4) երաշտի և սակավաջրության պայմաններում առողջման ջրի օգտագործման կանոնակարգում.

5) հակահեղեղային և սողանքների կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացում.

6) գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքի կանխատեսման ու ծրագրավորման համակարգի ներդրում:

15) Ագրարային ոլորտի վարկավորման բարելավում

93. Գյուղատնտեսության վարկավորման գործընթացում կկարևորվի գրավադրման մեխանիզմների բարելավումը՝ մասնա շրջանակի ընդլայնումը, ինչպես նաև մատչելի տոկոսադրույքի և վարկավորման ժամկետների ապահովումը, պետական երա

Հայաստանի Հանրապետության մարզերում և տարածաշրջաններում նախընտրելի արտադրական ուղղություններով գյուղատնտեսական հումքի վերամշակման տնտեսավարող սուբյեկտների կարողությունների ուժեղացման և նոր սուբյեկտներ պետական աջակցության կարևոր գործոն է նպատակային վարկավորումը: Վարկավորման նպատակով կօգտագործվի Գյուղատնտեսական զարգացման ծրագրի և Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման և համայնքային աջակցության բաղադրիչների, ինչպես նաև Ասիական բանկի և Նավթ արտահանող երկիրների միջազգային ակնկալվող վարկային միջոցները:

94. Վարկերի մատչելիության բարձրացման նպատակով կիրականացվի վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման և կնպատակաուղղվեն ոլորտում նպատակային քաղաքականության իրականացմանը:

16) Ագրարային ոլորտի գիտակրթական, խորհրդատվական համակարգի բարելավ

95. Գյուղատնտեսության ոլորտի տեղեկատվության, խորհրդատվության, գիտական և կադրային ապահովման հիմնախնդիրներում պետական աջակցության քաղաքականության շարունակում:

96. Գյուղատնտեսական աջակցության մարզային կենտրոնների գոտիական սկզբունքով խոշորացում և կառուցվածքային իրականացում:

97. Մարզային մակարդակում գիտական, ուսումնական և խորհրդատվական կառույցների ինտեգրման միջոցով ինստիտուտային իրականացում:

98. Ուսումնական համակարգի հետևողական բարեփոխումներով արդիական տեխնոլոգիաներին իրազեկ, աշխատանքի մասնագետների պատրաստման ու վերապատրաստման ապահովում: Այս բնագավառում իր առաջնակարգ դերն է ունենալու ագրարային համալսարանը, որը ներկայումս բարձրագույն կրթությամբ ագրարային ոլորտի կադրեր է պատրաստում 37 մասնաճյուղի հետ կապված գյուղատնտեսական քոլեջներում պետական վերջին շրջանակներում կիրականացվի շրջակա միջաբնական պաշարների արդյունավետ օգտագործման, բույսերի պաշտպանության, մեխանիզատորի, անտառ-հիդրոմելիորատային ապրանքների որակի փորձաքննության մասնագետների պատրաստման գործընթացը:

99. Գյուղատնտեսության աջակցության հանրապետական և մարզային կենտրոնների տեխնիկական վերազինման և մասնավորապես կարողությունների հզորացման միջոցով խորհրդատվական համակարգի արդյունավետության բարձրացում, ֆերմերների առաջնություն և դրանց բավարարման գործուն համակարգի ձևավորում:

17) Գյուղատնտեսության հաշվառման համակարգի բարելավում

100. Գյուղատնտեսության ոլորտի զարգացման միտումների ճիշտ գնահատումը, հիմնավորված քաղաքականության իրականացումը ճշգրիտ տարբեր կողմերը բնութագրող վիճակագրական տվյալների որակի բարձրացման ուղղությամբ միջոցառումներ Գյուղատնտեսության հաշվառման համակարգի բարելավմանը կնպաստի գյուղատնտեսական համատարած հաշվառման ծրագրի իրականացումը կտա:

101. Գյուղատնտեսական համատարած հաշվառման ծրագրի իրականացումը հնարավորություն կտա՝

- 1) ընդլայնել գյուղատնտեսության ոլորտի իրավիճակը բնութագրող վիճակագրական ցուցանիշների շրջանակը և բարձրացնել տվյալների որակը:
- 2) ունենալ գյուղացիական տնտեսությունների վերաբերյալ էլեկտրոնային մշակված տվյալների բազա:
- 3) գնահատել գյուղատնտեսությունում ներձյուղային կառուցվածքային փոփոխությունները:

102. Կարևոր ծրագրերից է համարվում ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության համակարգում վարչական ռեգիստրի և գործունեության ապահովումը:

103. Նշված ծրագրերի առկայությունը պայմաններ կստեղծի մշակվող ծրագրային փաստաթղթերի իրատեսականության նախատեսվող ծրագրային միջոցառումների իրականացման համար:

VI. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄ

104. Սույն ռազմավարության խնդիրների լուծման շրջանակներում պետությունն իրականացնում է գյուղատնտեսության գործառնությունները:

1) աջակցություն արտադրության խոշոր ինժեներական (մելիորացիա, ոռոգում, ցամաքուղային համակարգ, հակահեղեղապաշտպան, ճանապարհաշինություն և այլն) և գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանը:

2) օրենսդրական հիմքերի ստեղծում, ազատ մրցակցության ապահովում:

3) գյուղատնտեսական հողերի մոնիթորինգ և պահպանություն:

4) առաջնային սերմնաբուծության և տոհմային գործի զարգացում:

5) անասունների և բույսերի համաճարակային և կարանտինային հիվանդությունների կանխարգելում:

6) սննդամթերքի անվտանգության ապահովման համակարգի գործունեության կատարելագործում:

7) ոլորտի գիտատեխնիկական ապահովում, տեղեկատվական և խորհրդատվական ծառայությունների աջակցություն:

8) գյուղական տարածքների համաչափ զարգացման ապահովում:

9) զարգացման ծրագրերի ընդունում և դրանց իրականացման պայմանների ապահովում:

10) միջազգային համագործակցության զարգացում և շուկայափնտրման հնարավորությունների ընդլայնում:

11) գյուղացիների շահերի և իրավունքների պաշտպանություն:

VII. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

105. Սույն ռազմավարության իրականացումից ակնկալվում է հանրապետության ագրարային ոլորտի կայունության ապահովումը և կողմնակցության և սոցիալական հետևյալ արդյունքներով.

- 1) 2020թ. գյուղատնտեսական արտադրության ծավալը 2007-2009թթ. միջին մակարդակը կգերազանցի շուրջ 46 տոկոսով
- 2) գյուղատնտեսության մեջ զբաղվածների թվաքանակը կդրսևորի կրճատման միտում (այն 2020թ. կկազմի 420 հազ. զբաղվածի դիմաց) և համախառն արտադրանքի ավելացումը կապահովվի աշխատանքի արտադրողականության ավելացմամբ
- 3) գյուղատնտեսության ապրանքայնության մակարդակը 2020թ. կհասնի մինչև 75 տոկոսի, որը հնարավորություն կտա և գյուղացիական տնտեսությունների դրամական հոսքերը և վերարտադրողական կարողությունները.
- 4) 2020թ. ցանքային տարածքը կհասցվի 421.0 հազ. հա, որը կգերազանցի 2007-2009թթ. մակարդակը շուրջ 39.0 տոկոսով ժամանակահատվածում կերային մշակաբույսերի տարածությունը կհասցվի 155.0, իսկ բազմամյա տնկարկներին՝ 86.2 հազ. մակարդակը կգերազանցվի համապատասխանաբար՝ 2.4 և 1.6 անգամ.
- 5) դրական տեղաշարժեր կլինեն բուսաբուծության և անասնապահության ներձյուղային կառուցվածքում՝ կավելանա պահանջարկերի, կերային և տեխնիկական մշակաբույսերի համախառն արտադրությունը: Անասնապահության մեջ նկատվող ոչխարաբուծությունից և թռչնաբուծությունից ստացվող մթերքների տեսակարար կշիռը.
- 6) բարձր բերքատու սորտերի շրջանացման և մշակության տեխնոլոգիաների արդիականացման շնորհիվ կանխատեսվում վերջում, 2007-2009թթ. համեմատությամբ հացահատիկային մշակաբույսերի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի բերքատվությունը՝ համապատասխանաբար՝ 44.6, 34.8 և 34.2 տոկոսով, իսկ պտղի և խաղողի բերքատվությունը՝ 36.7 և 12.5 տոկոսով.
- 7) տոհմային գործի զարգացման, կերակրման և պահվածքի բարելավման շնորհիվ 2020թ. մեկ կովի կաթնատվության մաս կլիզգրավ.
- 8) պարենի և գյուղատնտեսական հումքի արտահանման ծավալները կավելանան 3.5 անգամ.
- 9) կբարձրանա հանրապետության բնակչության պարենային անվտանգության մակարդակը, զգալիորեն կավելանա կարևոր տեղական արտադրության հաշվին ապահովվածությունը, կավելանա գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների եկամուտ

VIII. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ԵՎ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ

106. Ռազմավարության կառավարումն իրականացվելու է Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարար Հանրապետության գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարության կատարումն ապահովելու ընդգրկված պետական կառավարման մարմինների կողմից հետևյալ մեխանիզմներով՝

- 1) ռազմավարության դրույթների և դրանց կատարումն ապահովող միջոցառումների ցանկը ուղենիշային են լինելու գյուղամիջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի, բյուջետային ֆինանսավորման տարեկան հայտերի ներկայացման և ոլորտում այլ նպատակ իրականացման համար.
- 2) Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ռազմավարության նախագծի ընդունումից հետո մեկամսյա Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի հրամանով կսահմանվի Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսականության կայուն զարգացման ռազմավարության կատարումն ապահովող միջոցառումների ժամանակացույցը՝ ըստ նախատեսված առարկաների և ժամկետների: Հրամանում կընդգրկվեն նաև կառավարման պետական այլ մարմինների հետ համաշրջանակները: Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի նշված հրամանով սահմանվելու է նաև ռազմավարության միջոցառումների իրականացման ընթացքի վերաբերյալ հաշվետվությունների ներկայացման պարբերականությունը:
- 3) միջոցառումների կատարման գործընթացից և առաջացած խնդիրներից ելնելով՝ ռազմավարության իրականացման յոթ եռամսյակում կվերանայվի ռազմավարության միջոցառումների իրականացման ուղղված Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի հրամանը, որով կհստակեցվեն կարճաժամկետ ժամանակահատվածի խնդիրները.
- 4) ըստ ոլորտների և իրավասության շրջանակների ռազմավարության կառավարումը պետք է իրականացվի նաև պետական տարածքային մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից:

107. Ռազմավարության իրականացումն ապահովող միջոցառումների մոնիթորինգը կատարվելու է Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարության, ինչպես նաև միջոցառումների ցանկում ընդգրկված շահագրգիռ մարմինների կողմից:

- 1) Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ռազմավարության նախագծի ընդունումից հետո եռամսյա ռազմավարության իրականացման մոնիթորինգի մասին Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի հրամանով վերապահված իրավասությունների շրջանակներում սահմանվելու է՝
 - ա. ըստ առանձին միջոցառումների մոնիթորինգի ցուցանիշների համակարգը, որի համար հիմք են ընդունվելու Հայաստանի գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարության կատարումն ապահովող միջոցառումն արդյունքի գնահատման ցուցանիշները.
 - բ. մոնիթորինգի իրականացման պարբերականությունը, մեխանիզմները և դրա իրականացման պատասխանատու ստորաշաղկապների ներկայացման ձևաչափը.
 - 2) մոնիթորինգի իրականացման համար հիմք է ծառայելու նաև Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրակա հրապարակվող գյուղատնտեսության ոլորտին առնչվող հետևյալ ցուցանիշները.
 - ա. գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի արժեքը ըստ բուսաբուծության և անասնապահության ճյուղերի.
 - բ. գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքատարածությունները և դրա կառուցվածքը.

- զ. բազմամյա տնկարկների տարածքը և կառուցվածքը.
- դ. գյուղատնտեսական կենդանիների գլխաքանակը ըստ տեսակների.
- ե. բուսաբուծական հիմնական մթերքների արտադրության ծավալները.
- զ. գյուղատնտեսական հիմնական մշակաբույսերի բերքատվությունը.
- է. անասնապահական հիմնական մթերքների արտադրության ծավալները.
- ը. գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվությունը.
- թ. գյուղատնտեսության մեջ զբաղվածների միջին թվաքանակը.
- ժ. գյուղատնտեսության մեջ մեկ զբաղվածի հաշվով համախառն արտադրանքը (արտադրողականությունը).
- ժա. գյուղատնտեսական մթերքների ապրանքայնության մակարդակը.
- ժբ. ռոտգելի հողատարածքների տեսակարար կշիռը ցանքատարածությունների և բազմամյա տնկարկների տարածքների
- ժգ. հիմնական գյուղատնտեսական տեխնիկայի առկայությունը.
- ժդ. գյուղատնտեսական տեխնիկայի սարքիչության մակարդակը.
- ժե. առաջնային անհրաժեշտ սննդամթերքների ինքնաբավության մակարդակը.
- ժզ. Հայաստանի Հանրապետության պարենային հաշվեկշռում ներառվող սննդամթերքների սպառման կառուցվածքը (էն գնահատված).

ժէ. գյուղատնտեսական մթերքների գները (մանրածախ և գյուղացիական տնտեսությունների կողմից առաջարկվող).

3) ռազմավարության մոնիթորինգը իրականացվելու է նաև Կայուն զարգացման ծրագրի մոնիթորինգի շրջանակներում, ի համակարգում գործող պետական տեսչությունների և այլ ստորաբաժանումների կողմից՝ նախարարության կանոնադրությա իրավասությունների շրջանակներում,

4) գյուղատնտեսության վարչական ռեգիստրի համակարգի ներդրումը հնարավորություն կընձեռի առավել արդյունավետ ռազմավարության դրույթների և իրականացումն ապահովող միջոցառումների մոնիթորինգը:

108. Ռազմավարության կատարումն ապահովող միջոցառումները ներկայացված են 2-րդ հավելվածում:

109. Գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարության խնդիրները, միջնաժամկետ ու երկարա քաղաքականության գերակայությունները և առաջնահերթությունները չեն հավակնում լինել անփոփոխ, բայց սահմանված նպատակների և խնդիրների իրականացման հիմք և հնարավորություն են ընձեռում գնահատել ու կենսագործման ընթացքը, անհրաժեշտ ճշգրտումներ և լրացումներ կատարելու նպատակային ցուցանիշների ուղղություններում: Ռազմավարությունը կիրականացվի միջնաժամկետ և գերակայություններով թելադրված ի

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿԱԲՈՒՅՄԵՐԻ ՑԱՆՔԱՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՌՈՒՅՎ

Մշակաբույսերը	2007թ.		2008թ.		2009թ.		2010թ.		2011թ.		2012թ.		2013թ.	
	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %
Հացահատիկային մշակաբույսեր	176.2	57.6	172.8	56.8	171.6	57.2	170.0	56.3	174.0	56.1	178.0	55.5	182.0	54.2
Կարտոֆիլ	31.6	10.3	34.3	11.3	32.0	10.7	31.5	10.4	31.2	10.1	30.9	9.6	30.6	9.1
Բանջարեղեն	25.6	8.4	24.2	8.0	23.9	8.0	24.0	8.0	24.2	7.8	24.4	7.6	24.6	7.3
Բոստան	5.9	1.9	5.4	1.8	6.2	2.1	6.0	2.0	6.0	1.9	6.0	1.9	6.0	1.8
Կերային մշակաբույսեր	65.0	21.2	65.3	21.5	63.9	21.3	67.0	22.2	70.0	22.6	76.0	23.7	85.0	25.3

Տեխնիկական մշակաբույսեր	1.6	0.5	2.4	0.8	2.4	0.8	3.2	1.1	4.7	1.5	5.7	1.8	7.7	2.3
Ընդամենը ցանքային տարածությունը	305.9	100.0	304.4	100.0	300.0	100.0	301.7	100.0	310.1	100.0	321.0	100.0	335.9	100.0
Պտուղ	38.0	70.5	36.7	68.6	37.0	69.2	39.0	68.8	40.0	68.1	41.5	66.9	43.0	65.7
այդ թվում՝ բերքատու	32.4	X	31.1	X	31.7	X	33.4	X	34.2	X	35.5	X	36.8	X
Խաղող	15.9	29.5	16.8	31.4	16.5	30.8	17.7	31.2	18.7	31.9	20.5	33.1	22.4	34.3
այդ թվում՝ բերքատու	14.1	X	14.4	X	14.3	X	15.3	X	16.2	X	17.7	X	19.4	X
Ընդամենը բազմամյա տնկարկներ	53.9	100.0	53.5	100.0	53.5	100.0	56.7	100.0	58.7	100.0	62.0	100.0	65.4	100.0
Մշակաբույսերը	2014թ.		2015թ.		2016թ.		2017թ.		2018թ.		2019թ.		2020թ.	
	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %	հազ. հա	կառուցվածքը, %
Հացահատիկային մշակաբույսեր	186.0	53.0	190.0	51.6	190.0	50.3	190.0	49.0	190.0	47.7	190.0	46.4	190.0	45.1
Կարտոֆիլ	30.3	8.6	30.0	8.2	30.0	7.9	30.0	7.7	30.0	7.5	30.0	7.3	30.0	7.1
Բանջարեղեն	24.8	7.1	25.0	6.8	25.0	6.6	25.0	6.4	25.0	6.3	25.0	6.1	25.0	5.9
Բոստան	6.0	1.7	6.0	1.6	6.0	1.6	6.0	1.5	6.0	1.5	6.0	1.5	6.0	1.4
Կերային մշակաբույսեր	94.0	26.8	105.0	28.5	114.0	30.2	124.0	32.0	134.0	33.6	144.0	35.2	155.0	36.8
Տեխնիկական մշակաբույսեր	10.0	2.8	12.0	3.3	12.5	3.3	13.0	3.4	13.6	3.4	14.2	3.5	15.0	3.6
Ընդամենը ցանքային տարածությունը	351.1	100.0	368.0	100.0	377.5	100.0	388.0	100.0	398.6	100.0	409.2	100.0	421.0	100.0

Պտուղ	45.0	65.2	47.0	64.2	48.4	63.4	49.6	62.8	50.9	62.3	52.0	61.9	53.0	61.5
այդ թվում՝ բերքատու	38.5	X	40.0	X	41.1	X	42.2	X	43.3	X	44.2	X	45.1	X
Խաղող	24.0	34.8	26.2	35.8	28.0	36.6	29.4	37.2	30.8	37.7	32.0	38.1	33.2	38.5
այդ թվում՝ բերքատու	20.7	X	22.3	X	23.8	X	25.0	X	26.2	X	27.2	X	28.2	X
Ընդամենը բազմամյա տնկարկներ	69.0	100.0	73.2	100.0	76.4	100.0	79.0	100.0	81.7	100.0	84.0	100.0	86.2	100.0

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԲԵՐՔԸ ԵՎ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ՝

Մշակարույսերը	Զափի միավորը	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.	2018թ.	2019թ.
Հացահատիկային մշակարույսեր														
Համախառն բերքը	հազ. տ	452.5	415.4	374.9	416.5	436.0	457.5	478.0	505.0	554.0	580.0	609.0	609.0	609.0
Բերքատվությունը	ց/հա	25.9	24.1	22.6	24.5	25.1	25.7	26.3	27.2	29.2	30.5	32.1	32.1	32.1
Կարտոֆիլ														
Համախառն բերքը	հազ. տ	583.9	648.6	593.6	617.0	622.0	628.0	637.0	648.0	660.0	676.0	693.0	712.0	712.0
Բերքատվությունը	ց/հա	183.3	188.7	184.4	196.0	200.0	203.2	208.2	213.9	220.0	225.3	231.0	237.3	237.3
Բանջարեղեն														
Համախառն բերքը	հազ. տ	845.3	825.3	819.8	876.0	897.0	927.0	956.0	990.0	1025	1043.0	1054.0	1066.5	1066.5
Բերքատվությունը	ց/հա	324.0	321.4	327.1	365.0	370.7	379.9	388.6	399.2	410.0	417.2	421.6	426.6	426.6
Բոստան														

Համախառն բերքը	հազ. տ	206.3	182.2	216.1	222.0	226.0	231.0	235.0	244.0	252.0	258.6	262.0	264.8
Բերքատվությունը	ց/հա	350.6	334.5	350.6	370.0	376.7	385.0	391.7	406.7	420.0	431.0	436.7	441.3
Պտուղ													
Համախառն բերքը	հազ. տ	260.2	317.8	332.2	305.0	321.0	348.0	386.0	423.0	460.0	488.3	513.0	538.5
Բերքատվությունը	ց/հա	79.7	101.2	104.4	91.3	93.9	98.0	104.9	109.9	115.0	118.8	121.6	124.4
Խաղող													
Համախառն բերքը	հազ. տ	218.9	185.8	208.6	222.6	237.0	259.0	282.0	310.0	345.7	372.3	395.3	415.6
Բերքատվությունը	ց/հա	153.6	128.0	144.9	145.5	146.3	146.3	145.4	149.8	155.0	156.4	158.1	158.6

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՓԱՍՏԱՑԻ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳԼԽԱՔԱՆԱԿՆԵՐԸ (ՏԱՐԻ

(հազ. գլուխ)

Գյուղատնտեսական կենդանիների տեսակը	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.	2018թ.	2019թ.	2020թ.
Խոշոր եղջերավորներ	629.1	584.8	570.7	597.3	599.7	603.5	608.9	615.8	624.5	628.3	634.3	642.8	653.4	667.0
այդ թվում՝ կովեր	310.6	283.0	273.8	285.3	287	289.7	293.5	298.3	304.4	306.6	310	314.8	320.8	328.5
խոզեր	86.7	84.8	112.6	115.0	117.5	121.4	127	134	143.0	149	158.4	171.8	188.6	210.0
ոչխարներ և այծեր	637.1	559.2	511.0	588.0	616.8	661.6	725.6	805.6	908.0	965.8	1055.7	1184.1	1344.6	1550.0
թռչուններ	4018.2	4188.2	4200.0	4300.0	4498	4806	5246	5796	6500.0	6635	6845	7145	7520	8000.0
ձիեր	11.8	11.3	11.3	11.4	11.5	11.6	11.7	11.8	12.0	12.1	12.2	12.4	12.7	13.0

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՄԹԵՐԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՆԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ

Ցուցանիշները	Չափի միավորը	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.	2018թ.	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1 կովի միջին կաթնատվությունը	ԿԳ	1957	1992	2157	2180	2185	2193	2204	2218	2235	2260	2291	2340	2400
Կովի կաթի համախառն արտադրությունը	հազ. տ	598.9	618.9	610.6	617.1	625.5	638.5	657	680.5	710.5	725	743	771	807.7
1 ոչխարի և այծի միջին կաթնատվությունը	կգ	88	90	93.5	96.2	96.8	97.8	99.2	101	103	103.3	103.8	104.5	105.5
Ոչխարի և այծի կաթի համախառն արտադրությունը	հազ. տ	42.3	43	42.4	45.8	48.7	53.1	59.6	67.6	77.6	81.7	88.2	97.4	108.5
ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԿԱԹԻ ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	հազ. տ	641.2	661.9	653	662.9	674.2	691.6	716.6	748.1	788.1	806.7	831.2	868.4	916.2
1 տավարի միջին օրական քաշաճը	գրամ	435	435	440	450	454.5	461.5	471.5	484	500	504.5	511.5	521.5	534.5
Ընդամենը իրացվող տավարի միս կենդանի քաշով	հազ. տ	78.5	89.6	86.9	91.3	91.7	92.3	93.1	94.2	95.5	95.7	95.8	96.1	96.6
1 ոչխարի և այծի միջին օրական քաշաճը	գրամ	115	115	115	120	121.4	123.5	126.5	130.2	135	136.8	139.6	143.6	148.5
Ընդամենը ոչխարի և այծի իրացվող միս կենդանի քաշով	հազ. տ	15.5	15.8	18.8	15.8	16.7	18	19.9	22.3	25.4	27.8	30.3	34.5	40.8
1 խոզի միջին օրական քաշաճը	գրամ	265	265	270	275	280	287.7	298.7	312.4	330	330	330	330	330
Ընդամենը խոզի իրացվող միս կենդանի քաշով	հազ. տ	20.4	11.6	13.8	12.7	13.1	13.6	14.5	15.6	17	17.8	18.6	20	21.8
1 թռչունի կենդանի քաշը	կգ	1.2	1.2	1.2	1.25	1.25	1.26	1.27	1.28	1.3	1.31	1.32	1.34	1.35

Ընդամենը իրացվող թռչնի միս կենդանի քաշով	հազ. տ	7.8	8.9	6.7	8.6	8.9	9.4	10.1	11	12	12.6	13	13.8	14.8
ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՄՍԻ ԻՐԱՑՈՒՄ ԿԵՆԴԱՆԻ ՔԱՇՈՎ	հազ. տ	122.2	125.9	126.2	128.4	130.4	133.3	137.6	143.1	149.9	153.9	157.7	164.4	174.1
Մեկ հավի միջին տարեկան ձվատվությունը	հատ	172	188	195	205	205.9	207.3	209.3	211.8	215	215.9	217.3	219.3	221.1
ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԶՎԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	մլն հատ	525.4	576.1	630.1	670	674.5	681.5	691.5	704	720	724.7	726.9	732.9	742.1
1 ոչխարի միջին բրդատվությունը	կգ	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.22	2.23	2.25	2.25	2.26	2.27	2.28
ԲՐԴԻ ՀԱՄԱԽԱՆՈՒՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	տ	1277	1332	1230	1290	1357.5	1462.5	1612.5	1800	2040	2180.8	2389.6	2693.6	3075

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԽԱՆՈՒՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԱՐԺԵՔԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ

	2007-2009թթ. միջինը		2010թ.		2011թ.		2012թ.		2013թ.		2014թ.		2015թ.	
	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %	համա- խառն արտա- դրանքը, մլրդ դրամ	տեսա- կարար կշիռը, %
Բուսաբուծու- թյուն	439,5	67.5	453.7	67.3	467.2	67.7	486.2	68.1	507.8	68.4	532.5	68.6	557.2	68.8
Անասնապա- հություն	211.2	32.5	220.0	32.7	223.4	32.3	228.1	31.9	234.8	31.6	243.2	31.4	252.6	31.1
Ընդամենը գյուղատնտե- սություն	650.7	100.0	673.7	100.0	690.6	100.0	714.3	100.0	742.6	100.0	775.7	100.0	809.8	100.0
	2016թ.		2017թ.		2018թ.		2019թ.		2020թ.					

	համախառն արտադրանքը, մլրդ դրամ	տեսակարար կշիռը, %	համախառն արտադրանքը, մլրդ դրամ	տեսակարար կշիռը, %	համախառն արտադրանքը, մլրդ դրամ	տեսակարար կշիռը, %	համախառն արտադրանքը, մլրդ դրամ	տեսակարար կշիռը, %	համախառն արտադրանքը, մլրդ դրամ	տեսակարար կշիռը, %
Բուսաբուծություն	578.3	69.0	596.1	69.1	614.5	69.1	630.5	68.7	646.6	69.0
Անասնապահություն	259.9	31.0	267.0	30.9	274.8	30.9	287.6	31.3	301.5	31.0
Ընդամենը գյուղատնտեսություն	838.2	100.0	863.1	100.0	889.3	100.0	918.1	100.0	948.1	100.0

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒՄԻՑ ՄՏԱՅՎՈՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՏԵՍԱԿ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ

Արտադրատեսակները	Զափմիավոր	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.	2018թ.	2019թ.	2020թ.
Պանիր	տոննա	16900	17200	17459.3	18000	18180	18460	18860	19360	20000.0	20090	20230	20430	20680	21000
Պահածոներ-ընդամենը	տոննա	12411	12909	8436	11050	11532	12281	13351	14688	16400	16895	17665	18765	20140	21000
այդ թվում՝ միս	տոննա	752.0	784	718.9	800.0	863	961	1101	1276	1500.0	1590	1730	1930	2180	25000
ձկան	տոննա	180.0	117.0	30.0	150.0	154.5	161.5	171.5	184	200.0	209	223	243	268	3000
բանջարեղենի	տոննա	2569	3122	2832.6	3100.0	3136	3192	3272	3372	3500.0	3554	3638	3758	3908	41000
տոմատի	տոննա	6187	4169	3489.8	4000.0	4198	4506	4946	5496	6200.0	6362	6614	6974	7424	80000
մրգի	տոննա	2723	4717	1364.7	3000.0	3180	3460	3860	4360	5000.0	5180	5460	5860	6360	70000
Բնական հյութեր-ընդամենը	հազ. լիտր	5722	6646	7474.8	7500.0	7518	7546	7586	7636	7700.0	7817	7999	8259	8584	90000
Օղի և օդու-լիկյորի արտադրանք	հազ. լիտր	12735	12155	13146	13150	13164	13184.5	13214.5	13252	13300.0	13363	13461	13601	13776	140000

Կոնյակ	հազ. լիտր	14131	16047	9869	14000	14270	14690	15290	16040	17000.0	17270	17690	18290	19040	20
Գինի	հազ. լիտր	3672	3342	4372.1	8300.0	8363	8461	8601	8776	9000.0	9540	10380	11580	13080	15
Շամպայն գինի	հազ. լիտր	579	464	456.4	450.0	459	473	493	518	550.0	568	596	636	686	7
Գարեջուր	հազ. լիտր	11631	10527	10825.3	10500	10635	10845	11145	11520	12000.0	12270	12690	13290	14040	15
Շաքարավազ	տոննա	3293.7	3826.5	870.0	100000	104500	111500	121500	134000	150000	15630	166100	180100	197600	22

Հայաստանի Հանրապետության
կառավարության աշխատակազմի
ղեկավար

ՀՀ կառավարության
նախագահի տեղակալ

Յ Ա Ն Կ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ 2010-2020 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԱՊԱՀՈՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ

	Միջոցառում	Նպատակ/Խնդիր	Արդյունք	Արդյունքի գնահատման ցուցանիշները	Իրականացնողներ	Ժամ-կետը
--	------------	--------------	----------	--	----------------	----------

1.	Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսական կոոպերատիվների ձևավորմանն ու գործունեությանը խթանում	Հանրապետությունում գյուղատնտեսական տարբեր ուղղվածություն ունեցող կոոպերատիվների ձևավորման խթանում և գործունեության համար բարենպաստ պայմանների ստեղծում:	Գյուղատնտեսության ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետության բարձրացում, տնտեսավարողների գործունեության պայմանների բարելավում, ճյուղի մատակարարումների ու սպասարկումների գործընթացի լավացում, գյուղատնտեսության արդյունավետության բարձրացում:	Գյուղատնտեսությունում ստեղծված կոոպերատիվների թիվը, կոոպերատիվների գործունեության գոտիներում (տարածաշրջան, մարզ) գյուղատնտեսական հողատեսքերի նպատակային օգտագործման մակարդակի փոփոխությունը, գյուղատնտեսական հիմնական մթերքների արտադրության ծավալների, ապրանքայնության մակարդակի փոփոխությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.
2.	«Մպառողական կոոպերատիվների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի ընդունում	Մպառողական կոոպերատիվների ձևավորման համար անդամների պարտադիր թվի նվազեցման միջոցով գյուղատնտեսական սպառողական կոոպերատիվների ձևավորման գործընթացի խթանում:	Մպառողական գյուղատնտեսական կոոպերատիվների գրանցման պայմանների դյուրինացում, դրանց ստեղծման խթանում:	Մպառողական կոոպերատիվների անդամների արտադրանքի իրացման և ներդրանքների ձեռքբերման արդյունավետ կազմակերպում: Այդ նպատակով կատարվող ծախսերի 30-35 տոկոս խնայողություն: Գյուղատնտեսության սպասարկումների որակի բարելավում: Գյուղատնտեսական արտադրության ծավալների ավելացում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն,	2010-2011թթ.
3.	«Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի ընդունում	Համատեղ գործունեության պայմանագրի շրջանակներում գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրություն իրականացնող բոլոր ինքնուրույն տնտեսավարող սուբյեկտների նկատմամբ ԱԱՀ-ի գործող շեմի տարածման միջոցով գյուղատնտեսությունում համատեղ գործունեության խթանում:	Գյուղատնտեսությունում համատեղ գործունեության համար բարենպաստ պայմանների ստեղծում և սովյալ գործունեության խթանում	Գյուղատնտեսությունում համատեղ գործունեության միջոցով ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում, ապրանքայնության մակարդակի և արտադրության արդյունավետության բարձրացում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն,	2011թ.

4.	«Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղացիական տնտեսությունների խոշորացման հայեցակարգի» մշակում և ընդունում	Գյուղացիական տնտեսությունների խոշորացման սահմանափակող գործոնների և առկա խնդիրների բացահայտման հիման վրա դրանց լուծման պետական քաղաքականության ուղղությունների և մեխանիզմների բացահայտում:	Գոռպերատիվների, ընկերությունների, ասոցիացիաների և տնտեսավարողների կամավորության սկզբունքի վրա հիմնված այլ միավորումների ստեղծման խթանման քաղաքականության առկայություն:	Գյուղացիական տնտեսությունների չափերի փոփոխությունը, գյուղատնտեսական կոոպերատիվների, ասոցիացիաների թվի փոփոխությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010-2011թթ.
5.	Գյուղական բնակավայրերում ոչ գյուղատնտեսական գործունեության ծավալմանը, փոքր ու միջին ձեռնարկատիրությանն աջակցության, գյուղական բնակչության ոչ գյուղատնտեսական զբաղվածության ապահովման նպատակով աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի իրականացում	Գյուղական բնակավայրերի աշխատուժի, հումքային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը, բնակչության եկամուտների ավելացումը, աղքատության մակարդակի կրճատումը, հողի շուկայի կայացման համար պայմանների ստեղծումը:	Գյուղական բնակչության կենսամակարդակի բարձրացումը, գյուղացիական տնտեսությունների խոշորացումը, համայնքների ռեսուրսային ներուժի օգտագործման մակարդակի բարձրացումը:	Ծրագիրը ներառող համայնքներում աշխատունակ բնակչության զբաղվածության և բնակչության 1 շնչին ընկնող եկամուտի մակարդակի փոփոխությունները:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.
6.	Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական ռիսկերի գնահատման ծրագրի և ապահովագրության փորձնական ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական համակարգի ներդրման համար ելակետային հիմքի ձևավորում:	Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրության ներդրման մեխանիզմների մշակում: Պետական մասնակցության ներդրումների չափի գնահատում:	Գյուղատնտեսության կորուստների կրճատում և միավոր հողատարածության հաշվով ստացվող արդյունքի ավելացում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Ֆինանսների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ (համաձայնությամբ)	2013-2020թթ.

7.	Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական համակարգի ներդրման ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսության ոլորտում տնտեսավարողների գործունեության կայունության ապահովում և ընդլայնված վերարտադրության համար հնարավորությունների ապահովում:	Գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ծավալների ավելացում՝ բնական և տեխնածին աղետների առաջացման ռիսկերի մեղմման, ապահովագրողներին աջակցության միջոցով:	Գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ծավալների աճը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ (համաձայնությամբ)	2017 և հետագա տարիներ
8.	Գյուղատնտեսական մթերքների իրացման համակարգի (լոգիստիկ ենթակառուցվածքների) զարգացմանն աջակցություն	Գյուղատնտեսական մթերքների արտադրող-սպառող շղթայում արտադրանքի ազատ շարժին նպաստող պայմանների ապահովում:	Կներդրվեն գյուղատնտեսական մթերքների իրացման արդյունավետ մեխանիզմներ: Կբարձրանա գյուղատնտեսական մթերքների ապրանքայնության մակարդակը և գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտները: Կավելանա գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը և կբարձրանա ճյուղի արդյունավետությունը:	Գյուղատնտեսության ապրանքայնության մակարդակը, միավոր տարածության հաշվով շահույթի ավելացումը: Գյուղատնտեսական մթերքների ներմուծման-արտահանման հաշվեկշիռը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2011-2015թթ.
9.	Հանրապետությունում փոքրածավալ սպանդանոցների հիմնադրմանը և գործունեությանն աջակցություն	Գյուղատնտեսական կենդանիների սպանդի պայմանների բարելավում: Մենդի անվտանգության պահանջներին համապատասխան իրացվող մսամթերքի որակի ապահովում և հիվանդությունների բացառում:	Կլթանվի մսի ապրանքային շղթայի զարգացումը, կբարելավվի մորթից մինչև սպառողներին միսը իրացնելու ապրանքային շղթայի անվտանգության պայմանները: Մջակցություն կցուցաբերվի նոր սպանդանոցների ստեղծման աշխատանքներին:	Մպանդանոցների միջոցով իրացվող մսի ծավալը: Իրացվող մսի որակը: Հիվանդությունների առկայությունը: Բարձրորակ մսամթերքի տեսակարար կշռի մեծացումը: Մսամթերքի կորուստների կրճատումը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.

10.	Մենդամթերքի անվտանգության իրավական հիմքերի կատարելագործում և Եվրամիության պահանջներին համապատասխանեցում	Մենդամթերքի անվտանգության օրենսդրությունը միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցում և կատարելագործում:	Սպառողների շահերի պաշտպանություն, պարենամթերքի արտահանման ծավալների ավելացում:	Մենդային թունավորումների բացառում, ժամկետանց և վտանգավոր բաղադրիչներ պարունակող սննդամթերքի վաճառքի կանխարգելում, արտահանվող սննդամթերքի լիարժեք անվտանգության ապահովում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն	2011-2012թթ.
11.	Հայաստանում Կոդեքս Ալիմենտարիուսի ազգային հանձնաժողովի ձևավորում և գործունեությանն աջակցություն	Մենդի ազգային չափանիշները անվտանգության և որակի վերահսկման համակարգերի միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցում:	Կոդեքսի Ազգային Հանձնաժողովի ստեղծման միջոցով գործուն օժանդակություն սննդի անվտանգության և որակի վերահսկման համակարգերի միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցնելու գործում:	Որակի վերահսկման համակարգը միջազգայնորեն ընդունված չափանիշներին համապատասխանության աստիճանը: Որակի և սննդի անվտանգության պատճառներով հայրենական պարենամթերքի արտահանման արգելքների բացառում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն	2010-2011թթ.
12.	Մենդամթերքի վերահսկման լաբորատորիաների կարողությունների հզորացում	Հայաստանում սննդի վերահսկման լաբորատորիաների տեխնիկական հագեցվածության և կադրերի որակավորման միջոցով հավատարմագրման և միջազգային ճանաչման ապահովում:	Գյուղատնտեսական արտադրանքների արտահանման ավելացում: Մենդի վերահսկման միջազգային չափանիշների ապահովում:	Պարենամթերքի արտահանման ծավալների ավելացում: Մերտիֆիկացված մթերքների տեսակարար կշռի մեծացում: Մենդային թունավորումների կանխարգելում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն	2010-2012թթ.

13.	Հայաստանի Հանրապետությունում պարենային անվտանգության հայեցակարգի մշակում	Սննդամթերքի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության, ինչպես նաև սպառողների առողջության ապահովման ուղղությամբ հայեցակարգային մոտեցումների ու գերակայությունների սահմանում: Պարենամթերքի արտաքին ապրանքաշրջանառության հաշվեկշռի բարելավում:	Տեղական արտադրության սննդամթերքի մրցունակության բարձրացման միջոցով արտահանման խթանում և ներմուծվող պարենամթերքը տեղական արտադրությամբ փոխարինում: Հանրապետության պարենային ինքնաբավության մակարդակի բարձրացում մինչև 80%: Սննդամթերքի ֆիզիկական ու տնտեսական մատչելիության և սննդամթերքի անվտանգության ապահովում:	Բնակչության ծայրահեղ աղքատության մակարդակը: Կենսապես կարևորագույն պարենամթերքով բնակչության սպառողական պահանջարկի բավարարման մակարդակը, այդ թվում՝ տեղական արտադրության հաշվին:	Հայաստանի Հանրապետության ցուցանիշների նախարարություն, Պետական կառավարման այլ շահագրգիռ մարմիններ	2010թ.
14.	«Բույսերի նոր սորտերի պաշտպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ընդունում	Բույսերի նոր սորտերի պաշտպանության բնագավառի կարգավորումը Եվրամիության չափանիշներին համապատասխանեցում:	Բույսերի նոր սորտերի պաշտպանության միջազգային միությանն (ՈւՊՕՎ) անդամակցության պահանջներին համապատասխան իրավական հիմքերի և ՈւՊՕՎ-ին անդամակցության նախադրյալների ստեղծում:	Բույսերի նոր սորտերի պաշտպանության միջազգային միությանն (ՈւՊՕՎ) անդամակցություն: Հանրապետությունում ցուցանիշների մշակաբույսերի բարձր բերքատու սորտերի շրջանացում:	Հայաստանի Հանրապետության ցուցանիշների նախարարություն	2010-2011թթ.

15.	Սերմնաբուծության զարգացման ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացումը, անհայտ ծագման սերմերի օգտագործման բացառումը, երաշտի և ցրտահարությունների նկատմամբ կայունության ապահովումը, բուսաբուծական ճյուղի ինտենսիվացումը և ռիսկերի նվազեցում:	Պայմաններ կստեղծվի բուսաբուծության ճյուղի ինտենսիվացման համար, կբացառվի անհայտ ծագման սերմերի օգտագործումը, կբարձրանա մշակաբույսերի բերքատվությունը, կավելանա բուսաբուծական մթերքների արտադրությունը: Բերքատվության բարձրացման շնորհիվ բուսաբուծության ճյուղի արդյունավետ բարձրացումը, սերմնանյութի և բուսաբուծական մթերքների որակի բարելավում, բուսաբուծական արտադրանքի մրցունակության բարձրացում:	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի միջին բերքատվությունը, մշակաբույսերի կայունությունը բնական աղետների նկատմամբ, սելեկցիոն հատկանիշների պահպանումը, նոր բարձր հատկանիշներ ունեցող սորտերի ստեղծում, բարձր վերարտադրության սերմնանյութի օգտագործման տեսակարար կշռի ավելացում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2015թթ.
16.	Տոհմաբուծության զարգացման ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշների պահպանում, նոր բարձր մթերատու ցեղերի բուծում:	Գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության բարձրացում, անասնապահությամբ զբաղվող գյուղացիական տնտեսությունների աջակցության ընդլայնում, ճյուղի արդյունավետության և ինտենսիվացման մակարդակի բարձրացում:	Գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվություն, մթերքների որակի բարելավում: Գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշների պահպանում և նոր մթերատու ցեղերի բուծում և ներդրում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.
17.	Գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշների բարելավման տարեկան և երկարաժամկետ ծրագրերի իրականացում	Արտերկրներից բարձր տոհմային հատկանիշներ ունեցող գյուղատնտեսական կենդանիների ներմուծման միջոցով անասնազլխաքանակի հոտի կառուցվածքի բարելավում, մթերատվության բարձրացում:	Գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշների բարելավում, մթերատվության բարձրացում, անասնապահական մթերքների արտադրության արդյունավետության բարձրացում և արտադրության ծավալների ավելացում:	Անասնահոտի կառուցվածքում տոհմային բարձր հատկանիշներ ունեցող կենդանիների տեսակարար կշիռը, մթերատվության ցուցանիշը, միավոր արտադրանքի վրա կատարվող ծախսերը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.

18.	Սերմերի որակի ստուգման և պետական սորտափորձարկման ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքային ցածր որակ ունեցող սերմերի և տնկանյութի օգտագործման կանխում: Կոնդիցիոն սերմերի վերարտադրության ապահովում:	Կավելանան կոնդիցիոն սերմերի վերարտադրության ծավալները: Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացում:	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության մակարդակը: Օգտագործվող սերմերի մեջ կոնդիցիոն սերմերի տեսակարար կշիռը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
19.	Տնկարանային տնտեսությունների զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	Բարձր որակի և բարձրարժեք սորտերի խաղողի և պտղատու տնկիների արտադրություն: Նոր հիմնվող այգիները մաքրասորտ, լիարժեք, բարձր բերքատու դարձնելը	Պտղի և խաղողի արտադրության ծավալների ավելացում:	Պտղի և խաղողի բերքատու կայուն սորտերի ներդրում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
20.	Հողերի ագրոքիմիական հետազոտության և բերրիության բարձրացման ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական հողերի գիտականորեն հիմնավորված պարարտացման համակարգերի մշակում և ներդրում:	Հողերի բերրիության և մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացում:	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության մակարդակը, հողերի բերրիության մակարդակը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
21.	Շաքարի ճակնդեղի մշակության խթանման ծրագրի իրականացում	Հանրապետությունում շաքարի ճակնդեղի արտադրության վերականգնումը, ագրոտեխնիկայի կատարելագործումը, պահանջվող հումքի ծավալի և որակական չափանիշների ապահովում:	Կվերականգնվի հանրապետությունում շաքարի ճակնդեղի մշակությունը: Կապահովվեն արտադրանքի երաշխավորված իրացում և կայուն եկամուտներ: Շաքարի ինքնաբավության ապահովում: Հյութալի կերերի արտադրության ընդլայնում:	Շաքարի ճակնդեղի արտադրության ծավալները, ճակնդեղագործ ֆերմերների եկամուտները, շաքարի ինքնաբավությունը և արտահանման ծավալները:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2020թթ.
22.	Օրգանական գյուղատնտեսության խթանման ծրագրի իրականացում	Հանրապետության գյուղատնտեսության ներուժի առավել արդյունավետ օգտագործում, արտադրության արդյունավետության բարձրացում:	Գյուղատնտեսական բարձրարժեք արտադրանքի արտադրության համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում, գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների եկամուտների ավելացում, արտաքին ապրանքաշրջանառության հաշվեկշռի բարելավում:	Օրգանական արտադրանքի ծավալի փոփոխությունը: Օրգանական մեթոդով գործող տնտեսությունների թիվը: Արտահանման ծավալների ավելացում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Էկոնոմիկայի նախարարություն	2010-2020թթ.

23.	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բուսասանիտարական մոնիտորինգի միջոցառումների ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բուսասանիտարական վիճակի մոնիտորինգ, բույսերի վնասատուների և հիվանդությունների դեմ պայքարի միջոցառումների մշակում, բույսերի պաշտպանության միջոցառումների փորձաքննության անցկացում:	Վնասատուների և հիվանդությունների դեմ պայքարի արդյունավետ ձևերի և մեթոդների կիրառում:	Գյուղական մշակաբույսերի բերքատվությունը, բուսասանիտարական կայուն վիճակի ապահովումը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
24.	Բույսերի պաշտպանության միջոցառումների ծրագրի իրականացում	Առավել տարածված և վտանգավոր օրգանիզմների դեմ բույսերի պաշտպանության կենտրոնացված միջոցառումների իրականացումը:	Կլանիսի վնասատու օրգանիզմների գործունեությունը, նվազագույնի կհասցվի դրանց տարածման արեալը: Կապահովվի որակյալ և բարձր բերք:	Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներում ընդգրկված տարածքները և վնասատուները: Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
25.	Բույսերի կարանտինի ծրագրի իրականացում	Հանրապետության տարածքում բուսասանիտարական անվտանգության ապահովումը:	Բույսերի կարանտին հիվանդությունների և վարակի օջախների կանխարգելում:	Հանրապետության տարածքում կայուն բուսասանիտարական վիճակը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
26.	Գյուղատնտեսական կենդանիների արհեստական սերմնավորման միջոցառումների իրականացում	Կովերի արհեստական սերմնավորման համար սերմնահեղուկի պահպանում:	Մերմնավորման համար կենսաբանական ու զենետիկական կայուն հատկանիշներ ունեցող սերմնահեղուկի ապահովում:	Մերնդատվության մակարդակը: Գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
27.	Գյուղատնտեսական կենդանիների համարակալման և հաշվառման միջոցառումների ծրագրի իրականացում	Հանրապետությունում տոհմային գործի բարելավում, անասնաբուժական միջոցառումների արդյունավետության բարձրացում, անասունների գրավադրման համար նախապայմանների ստեղծում:	Կստեղծվի հաշվառման համակարգ և տվյալների բանկ, առավել արդյունավետ կկազմակերպվի տոհմային և անասնաբուժական միջոցառումները:	Տավարի գլխաքանակի վերաբերյալ հավաստի տվյալների առկայություն: Շրագրային աշխատանքների համար հավաստի տվյալների առկայություն:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2014-2020թթ.

28.	Անասնահակահամաճարակային միջոցառումների գնահատման ծրագրի իրականացում	Կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելում, կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր հիվանդություններից ազգաբնակչության պաշտպանություն, հանրապետությունում հակահամաճարակային կայուն իրավիճակի ստեղծում, հակահամաճարակային կանխարգելիչ միջոցառումների արդյունքների մոնիտորինգ և համապատասխան առաջարկությունների մշակում:	Վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարի արդյունավետ մեթոդների և միջոցների ընտրություն:	Հակահամաճարակային միջոցառումների իրականացումից հետո հիվանդությունների առկայություն:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն,	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
29.	Կանխարգելիչ պատվաստումների ծրագրի իրականացում համայնքային անասնաբույժների մասնակցությամբ	Հակահամաճարակային պատվաստումների և ախտորոշիչ հետազոտումների միջոցով հանրապետության տարածքում կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների նկատմամբ կայուն հակահամաճարակային վիճակի ստեղծում:	Վարակիչ հիվանդությունների կրճատում: Հակահամաճարակային իրավիճակի կայունացում: Գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության մակարդակի բարձրացում:	Վարակիչ հիվանդությունների բացակայությունը, գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010թ. 2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
30.	ՀՀ-ում բրուցելոզ հիվանդության դեմ պայքարի Ազգային ծրագրի մշակում	Մշակել և իրականացնել բրուցելոզի դեմ պայքարի արդյունավետ ազգային վերահսկողության ռազմավարություն	Հայաստանում բրուցելոզով հիվանդ կենդանիների և մարդկանց թվի կրճատում: Տեղական արտադրության կաթի և մսի արտադրության աճ: Անվտանգ կենդանական ծագման հումքի և մթերքի (կաթ, կաթնամթերք, միս, մսամթերք) սպառման ապահովում: Բրուցելոզ հիվանդության նկատմամբ մարդկանց և կենդանիների առողջության բարելավում:	Վարակի տարածվածության աստիճանը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն	2010-2015թթ.

31.	Բնական կերհանդակների (արոտների) մոնիտորինգի, բարելավման և ջրաբերիացման միջոցառումների ծրագրի իրականացում	Բնական կերհանդակների օգտագործման համակարգում, դրանց ջրաբերիացման համակարգերի վերականգնում:	Տավարի, ոչխարի մսի և կաթի, մասամբ խոզի մսի արտադրության վրա կատարվող ծախսերի կրճատում:	Արոտներից ստացվող կերերի ելքը, անասնապահական մթերքների արտադրության վրա կատարված ծախսումների մակարդակ:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2011-2013թթ. 2014-2020թթ.
32.	Կլիմայի փոփոխության հետևանքով գյուղատնտեսության խոցելիության նվազեցման միջոցառումների իրականացում	Կլիմայի փոփոխության նկատմամբ գյուղատնտեսության ճյուղի կայունության մեծացում:	Գյուղատնտեսության կայունության և տնտեսական աճի ապահովում:	Գյուղատնտեսության հիմնական արտադրատնտեսական ցուցանիշները:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Ընապահպանության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2011-2020թթ.
33.	Գյուղատնտեսական հողերի և, հատկապես, արոտավայրերի դեգրադացիայի (վատթարացման) և անապատացման դեմ պայքարի միջոցառումների իրականացում,	Գյուղատնտեսական հողերի վիճակի վատթարացման կանխում և բարելավում:	Գյուղատնտեսական հողատեսքերի վիճակի բարելավում:	Դեգրադացիայի ենթարկված գյուղատնտեսական հողատեսքերի և ընդհանուր հողատեսքերի հարաբերությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության Ընապահպանության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	20010- 2020թթ.
34.	Զրախնայողական նորարարական տեխնոլոգիաների ներմուծման և զարգացման ծրագրերի իրականացում	Ռոտզման ջրի խնայողական օգտագործումը:	Զրապահովվածության մակարդակի բարձրացումը և սնուցման թեթիմի բարելավումը:	Ռոտզելի մշակաբույսերի բերքատվության աճի ցուցանիշները:	Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2011-2020թթ.
35.	Մշակության անվար (զրոյական մշակության) տեխնոլոգիաների ներդրում	Մշակության աշխատանքների խնայողական իրականացում, հողաբարելավում:	Մշակության աշխատանքների ծախսերի կրճատում, հողատարության և մոլախոտերի նվազեցում:	Մեկ պայմանական հեկտարի հաշվով ծախսերի շուրջ 35 %-ով կրճատում:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2011-2020թթ.

36.	Հանքային պարարտանյութերի ներկրման և իրացման միջոցառումների իրականացում	Գյուղացիական տնտեսություններին պարարտանյութերի մատակարարում:	Ագրոտեխնիկայի պահանջների կատարման բարձրացում:	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվություն:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010-2015թթ.
37.	Գյուղատնտեսական տեխնիկայի հավաքակազմի աստիճանաբար նորացման միջոցառումների իրականացում՝ կոոպերացման բաժնետիրացման սկզբունքով գործող արտադրատեխնիկական ծառայությունների խթանում	Տեխնիկական հագեցվածության մակարդակի բարձրացում:	Մեքենայացման մակարդակի բարձրացում, գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ծախսերի կրճատում	Գյուղատնտեսական արտադրական գործընթացների մեքենայացման աստիճանը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010-2015թթ.
38.	Հակակարկտային ծառայության վերականգնման միջոցառումների իրականացում	Բնական աղետների հետևանքների մեղմացում:	Բերքի կորստի նվազում, բնակչության եկամուտների ավելացում	Գյուղատնտեսական ռիսկերի նվազեցում:	Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2010-2015թթ.
39.	Հայաստանի Հանրապետության ագրարային ոլորտի խորհրդատվական և տեղեկատվական համակարգի զարգացման (2011-2015թթ.) հայեցակարգի նախագծի մշակում և ընդունում	Հանրապետության գյուղատնտեսության խորհրդատվական համակարգի զարգացման ուղղությունների և մեխանիզմների հստակեցում:	Խորհրդատվական ու տեղեկատվական համակարգի կատարելագործմանն ուղղված առաջնահերթությունների սահմանում, ոլորտի բարելավման համար անհրաժեշտ միջոցառումների մշակում և իրականացման մոնիտորինգ	Գյուղատնտեսության խորհրդատվության ոլորտում շահառուների թիվը, գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի փոփոխությունը: Գյուղատնտեսական հիմնական մթերքների արտադրության արդյունավետության ցուցանիշները: Գյուղատնտեսական մթերքների ապրանքայնության մակարդակը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2011թթ.

40.	Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության ծրագրի նախապատրաստում և իրականացում (վարկային ծրագիր)	Գյուղական համայնքների առկա ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման ու կառավարման միջոցով անասնապահության զյուղի արդյունավետության ու մրցունակության բարձրացում, անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալների ավելացում:	Համայնքային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում, անասնապահության արդյունավետության բարձրացումը, անասնապահական տնտեսությունների եկամուտների ավելացումը: Ռեսուրսների կառավարման ինստիտուցիոնալ կառույցների ստեղծումը: Նոր տեխնոլոգիաների և նորամուծությունների ներդրումը և տարածումը:	Բնական կերահանդակների օգտագործման վիճակը: Դրանց բարելավման ցուցանիշները: Անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալները և միավոր արտադրանքի ծախսերը: Մթերատվության ցուցանիշի փոփոխությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2015թթ.
41.	Շուկայական հնարավորություններ ֆերմերներին ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսության ոլորտի վարկավորում, ներտնտեսային ռոտզման ցանցի գործունեության, գյուղական ենթակառուցվածքների վերականգնում և համայնքների զարգացման ապահովում, գյուղական բնակչության եկամուտների ավելացում:	Բարձր լեռնային, հեռավոր և առավել աղքատ գյուղերի տնտեսական վիճակի կայունացում, այդպիսի բնակավայրերի պահպանումը և միգրացիոն գործընթացների նվազեցում, գյուղական փոքր կազմակերպություններին աջակցություն, տնտեսական կառույցների ձևավորման աջակցություն հետևյալ բաղադրիչների իրականացման միջոցով. - գյուղական ձեռնարկությունների ֆինանսավորում, տնտեսապես հիմնավորված ենթակառուցվածքներ:	Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալ: Գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության արդյունավետության ցուցանիշներ: Գյուղական բնակավայրերում բնակչության գրադվածության մակարդակ: Գյուղական համայնքների զարգացման ընդհանուր իրավիճակ:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2010-2015թթ.

42.	Գյուղատնտեսության սուբսիդավորման ուղղությունների և մեխանիզմների կատարելագործում և ծրագրերի իրականացում	Առևտրի Համաշխարհային Կազմակերպության անդամակցության շրջանակներում ստանձնած պարտավորությունների կատարման և գյուղատնտեսությունում տնտեսավարող սուբյեկտների համար բարենպաստ պայմանների ձևավորման նախադրյալների ստեղծում:	Հանրապետության գյուղատնտեսության տարածաշրջանային զարգացման համար նախադրյալների ստեղծում:	Գյուղատնտեսության սուբսիդավորման հիմնավորված մեխանիզմների առկայություն:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարություն	2010-2015թթ.
43.	Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսական վարչական ռեգիստրի ձևավորում	Բուսաբուծության և անասնաբուծության ոլորտին առնչվող վիճակագրական տվյալների հավաքագրում, տեղեկատվական շտեմարանի ձևավորում, նախնական ամփոփման ու վերլուծության աշխատանքների կազմակերպում:	Հանրապետության համայնքների բուսաբուծության և անասնապահության ճյուղերում հաշվառման անցկացումը, տեղեկատվության հավաքագրումը, դրանց համակարգչային մշակումը, պահպանումն ու վերլուծությունը հիմք կծառայեն ագրարային ոլորտին առնչվող ծրագրերի, հայեցակարգերի, ծրագրային փաստաթղթերի և առաջարկությունների մշակման և իրականացված ծրագրերի մոնիթորինգի անցկացման համար:	Վիճակագրական հաշվետվությունների ձևերի և դրանց լրացման մեթոդական ցուցումների առկայություն: Հանրապետության բոլոր համայնքներում կատարված ուսումնասիրությունների հիման վրա դաշտավարության, պտղաբուծության և խաղողագործության վերաբերյալ տեղեկատվության, ինչպես նաև գյուղատնտեսական կենդանիների՝ ըստ սեռահասակային խմբերի, հիմնական արտադրական ցուցանիշների հավաքագրում և վիճակագրության միասնական մեթոդաբանությանը համապատասխան՝ համակարգչային մշակման առկայություն:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայություն, Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարաններ	2012-2013թթ.

44.	Գյուղատնտեսական հողատեսքերի պահպանման, բարելավման միջոցառումների ծրագրի իրականացում	Գյուղատնտեսական հողատարածքների, բնակավայրերի, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածքների պաշտպանություն սեղավների և վարարումների ռիսկից:	Գյուղատնտեսական հողատեսքերի, բնակավայրերի, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածքների ջրատարման, ջրածածկման ռիսկի կանխում:	Հակահեղեղային միջոցառումների (գետերի, հունների մաքրման, ավապաշտպան, ինժեներական կառույցների շինարարության) իրականացված ծրագրերի քանակը, ջրատարման, ջրածածկման երևույթների բացակայությունը կամ առկայությունը:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարություն	2010-2020թթ.
45.	Հողերի մոնիթորինգի ցուցանիշների տվյալների ստացման և տրամադրման մեթոդաբանության մշակում և իրականացում (Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009թ. N 276-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան)	Հողերի պահպանության և կառավարման հիմնավորված քաղաքականության վարում:	Մոնիթորինգի ցուցանիշների ստացման և տրամադրման վերաբերյալ առկա մեթոդաբանություն:	Հողերի մոնիթորինգի իրականացման կարգով (հաստատված ՀՀ կառավարության 2009թ. N 276-Ն որոշմամբ) սահմանված ցուցանիշներ (թվով 11):	Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքաշինության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի և կապի նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարություն, Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարություն	2011-2012թթ.

46.	Հայաստանի գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և դրանց վայրի ցեղակիցների գենետիկական ռեսուրսների պահպանության և հավասարակշռված օգտագործման ծրագրի մշակում և իրականացում	Բույսերի գենետիկական ռեսուրսների պահպանության կառավարման կատարելագործում:	Գենետիկական ռեսուրսների պահպանության և հավասարակշռված օգտագործման գործնական ծրագիր:	Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և դրանց վայրի ցեղակիցների գենետիկական ռեսուրսների բնության մեջ պահպանվող և գենետիկական ռեսուրսների բանկերում գտնվող տեսակների և նմուշների քանակությունը: Վերջիններիս հատկանիշների նպատակային օգտագործման տվյալները:	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն, Հայաստանի, Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն	2011-2015թթ.
47.	«ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում լրացում կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի մշակում	Համատեղ գործունեության պայմանագրի մասնակից չհանդիսացող գյուղատնտեսական արտադրանք արտադրող քաղաքացիների կողմից առանց պետական գրանցման գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությամբ զբաղվելու իրավունքի կանոնակարգում:	Առանց պետական գրանցման գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությամբ զբաղվելու իրավական հիմքի ստեղծում	Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալների ավելացում	Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն	2011թ.

**Հայաստանի Հանրապետության
կառավարության աշխատակազմի
ղեկավար**